

Європейський Союз

Європа у

12

уроках

Protection Together Growth
Development **European Union**
Digital Single market Jobs Values
economy **Peace** solidarity Citizens

Погляди, викладені в даній публікації, є авторськими і не обов'язково відображають офіційну думку Європейського Союзу.

Європа у 12 уроках

Київ: Представництво ЄС в Україні, 2017

Оновлення видання

Переклад українською: жовтень 2017

Print	ISBN 978-92-9238-552-1	doi: 10.2871/166396	JA-05-17-110-UK-C
PDF	ISBN 978-92-9238-553-8	doi: 10.2871/502928	JA-05-17-110-UK-N

© Європейський Союз, 2017

Повторне використання дозволено, якщо джерело підтверджено. Для будь-якого використання або відтворення фотографій або інших матеріалів, які не підпадають під авторське право ЄС, дозвіл потрібно шукати безпосередньо у власників авторських прав.

Друк з дозволу Представництва ЄС в Україні

Дизайн та друк: ТОВ «Корвус-Принт», листопад 2017

Надруковано в Україні

Папір крейдований, не містить хлору

Зміст

1	Чому Європейський Союз?	4
2	Дванадцять історичних кроків	12
3	Розширення ЄС та розвиток відносин з сусідами	18
4	Як функціонує ЄС?	24
5	Чим займається Європейський Союз?	32
6	Єдиний ринок	42
7	Євро	48
8	Створювати, спираючись на знання та інновації.....	54
9	Що означає бути європейським громадянином?.....	58
10	Європа – простір свободи, безпеки та справедливості	64
11	Європейський Союз на світовій арені	70
12	Майбутнє Європи	76
	Основні дати в історії європейської інтеграції.....	82

РОЗДІЛ

1

Чому Європейський Союз?

Cooperation
Security
Justice
Democracy
Identity Shared
Freedom
Peace Values
Solidarity
Citizens
Together

МІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ХХІ СТОЛІТТІ ПОЛЯГАЄ У НАСТУПНОМУ:

- ▶ підтримувати та розбудовувати встановлені між державами-членами мирні відносини;
- ▶ об'єднувати європейські країни через практичне співробітництво;
- ▶ створювати безпечні умови життя громадян Європи;
- ▶ сприяти економічній та соціальній солідарності;
- ▶ зберігати європейські самобутність та розмаїття у глобалізованому світі;
- ▶ відстоювати цінності, які поділяють європейці.

I. МИР

До того як стати реальною політичною метою, ідея об'єднання Європи тривалий час була лише в головах філософів та мрійників. Натхненний гуманістичними ідеалами Віктор Гюго бачив мирні «Сполучені Штати Європи». Однак такі мрії було розбито кривавими війнами, що спустошили континент у першій половині ХХ століття.

Проте нова надія постала з-під уламків Другої світової війни. Народи, які чинили опір тоталітаризму, були сповнені рішучості покласти край міжнародній ненависті й суперництву в Європі та створити умови для тривалого миру. Між 1945 і 1950 роками низка мужніх державних діячів, включаючи Робера Шумана, Конрада Аденауера, Альчіде де Гаспері та Вінстона Черчилля, почала діяти, переконуючи свої народи вступити в нову еру. У Західній Європі мали бути створені нові структури, ґрунтовані на спільних інтересах і угодах, що гарантуватимуть верховенство права і рівність між усіма державами.

Міністр закордонних справ Франції Робер Шуман офіційно озвучив ідею, що належала Жану Моне, і 9 травня 1950 року запропонував створити Європейське об'єднання вугілля та сталі. Тобто у країнах, які колись воювали між собою, виробництвом цієї продукції мав управляти спільний наднаціональний орган. Сировину, яку використовували для воєнних цілей, перетворили на інструмент взаємної злагоди та миру – і це було практично та символічно водночас.

Сьогодні у країнах Європейського Союзу існує простір, де люди живуть у демократії з повагою до верховенства права та прав людини. Більш того, країни колишньої Югославії, які ще недавно, у 90-ті роки, перебували у стані війни одна з одною, сьогодні приєдналися до ЄС або готуються до цього.

Однак, мир ніколи не слід приймати як данність. Під час недавньої економічної та соціальної кризи у Європі спостерігається поява популістських, екстремістських та націоналістичних тенденцій, які загрожують демократії та процесу європейської інтеграції. Багато рухів скептично ставляться до існуючих установ, як на національному, так і на європейському рівні. Залишається з'ясувати, чи нове економічне зростання, засноване на спільних рішеннях, може полегшити цю напруженість.

II. ОБ'ЄДНАННЯ ЄВРОПИ

Європейський Союз сприяв об'єднанню Німеччини після падіння Берлінської стіни 1989 року. Коли у 1991 році розпалася радянська імперія, країни Центральної та Східної Європи, що впродовж десятиліть перебували за «залізною завісою», знову отримали можливість вільно обирати шлях власного розвитку. Багато з них вирішили, що їхнє майбутнє пов'язане з сім'єю демократичних європейських народів. Вісім з цих країн стали членами ЄС у 2004 році, а ще дві держави приєдналися 2007-го. Хорватія стала 28 державою-членом Європейського Союзу 1 липня 2013 року.

Процес розширення ЄС триває. Сім країн знаходяться на різних стадіях підготовки до можливого членства. Попри це, складна економічна ситуація у Європі, на жаль, не дозволяє жодній з країн вступити до Європейського Союзу у найближчому майбутньому.

Водночас, у Сполученому Королівстві в 2016 році провели референдум, де більшість громадян висловили своє бажання покинути Європейський Союз. Договір ЄС містить положення, яке це дозволяє, а також обговорює практичні інструменти та наслідки.

III. БЕЗПЕКА

У ХХІ столітті для Європи питання безпеки продовжують бути актуальними.

На півдні відроджується релігійний фанатизм, який часто веде до тероризму. Терористичні напади у Європі з боку так званої Ісламської держави або «ДАІШ» призвели до того, що країни ЄС активізували обмін інформацією та розвідкою.

На сході Росія, під керівництвом Володимира Путіна, проводить стратегію експансії своєї влади. Російська анексія Криму у 2014 році і війна на сході України – драматичні події на порозі ЄС. Країни-члени, зокрема ті, що мають досвід репресій у Радянському Союзі, очікують солідарності ЄС з Україною.

ЄС має вживати ефективних заходів задля гарантування безпеки своїм членам. Євросоюз повинен конструктивно співпрацювати з регіонами, що межують з його кордонами: з Балканами, Північною Африкою, Кавказом та Близьким Сходом. Він має також захищати свої військові та стратегічні інтереси, взаємодіючи з союзниками, зокрема у рамках НАТО, а також розробляючи реальну спільну європейську політику безпеки та оборони.

Безпека, внутрішня та зовнішня, є двома сторонами однієї медали. Боротьба з тероризмом та організованою злочинністю вимагає від поліцейських служб держав-членів тісної співпраці. Починаючи з 2015 року, пошук європейських спільних рішень у питаннях біженців та імміграції був найголовнішим у порядку денному ЄС. В Європу прибувають величезні хвилі біженців, які постраждали у війнах, від диктатур та голоду.

Створення у межах ЄС «території свободи, безпеки та справедливості», де кожен громадянин захищений законом і всі рівні перед правосуддям – це новий виклик, який потребує тісної співпраці урядів. Має зрости активність та ефективність таких органів як Європол, Європейська поліцейська служба та Євроюст у зміцненні співпраці між прокурорами, суддями та поліцейськими з різних країн ЄС.

IV. ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА СОЛІДАРНІСТЬ

Європейський Союз було створено для досягнення політичних цілей, і він робить це за допомогою економічного співробітництва.

Частка населення країн ЄС у загальносвітовому відношенні постійно зменшується. Для забезпечення економічного зростання та здатності конкурувати на світовій арені з іншими основними економіками, європейські країни повинні продовжувати процес об'єднання. Жодна з країн ЄС не є досить потужною, щоб самостійно захищати свої інтереси на світових ринках. Для розширення масштабів виробництва та пошуку нових споживачів європейські компанії повинні мати ширший спектр можливостей, аніж лише національний внутрішній ринок. Цю проблему вирішує єдиний європейський ринок, який об'єднує понад 510 мільонів споживачів. Для того, щоб якомога більше людей могли ним скористатися, ЄС прагне усунути перешкоди на шляху торгівлі й працює над вивільненням підприємств від непотрібних бюрократичних перепон.

Проте загальноєвропейська вільна конкуренція має урівноважуватися загальноєвропейською солідарністю. Це дає очевидні переваги для громадян Європи: коли вони стають жертвами повені або іншого стихійного лиха, то отримують допомогу з бюджету ЄС. Керовані Європейською Комісією структурні фонди заохочують і доповнюють зусилля національних та регіональних органів влади ЄС з подолання нерівномірності розвитку різних регіонів Європи. Кошти з бюджету ЄС та позики Європейського інвестиційного банку використовуються для покращення транспортної інфраструктури в Європі (наприклад, для розширення мережі автомагістралей і швидкісних залізниць), що забезпечує кращий доступ до віддалених районів та стимулює транс'європейську торгівлю.

У 2008 році світова фінансова криза спричинила найрізкіший економічний спад в історії ЄС. Щоб урятувати банки, уряди та інституції Союзу повинні були діяти швидко. Європейський Союз надав фінансову допомогу найбільше потерпілим від кризи країнам. Програми допомоги для Ірландії, Португалії, Іспанії та Кіпру добре працювали. Після поступових національних реформ більшість з цих країн у 2014 році змогли завершити свої програми. Греція зазнала значних труднощів у здійсненні необхідних структурних реформ у державному секторі, і складні переговори щодо грецького державного боргу призвели до нових угод влітку 2015 року.

Незважаючи на особливу ситуацію у Греції, наявність єдиної валюти допомогла захистити зону євро від спекуляцій та девальвації. ЄС та його держави-члени вжили узгоджених заходів зі скорочення державного боргу. Завданням для європейських країн на майбутнє полягає в тому, щоб вийти з рецесії, створити нові стабільні робочі місця, особливо у галузях цифрових та зелених технологій.

Економічна та соціальна солідарність є однією з фундаментальних цілей Європейського Союзу та Комісії, яку очолює Жан-Клод Юнкер.

V. ЄВРОПЕЙСЬКІ САМОБУТНІСТЬ І РОЗМАЇТТЯ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

© highways/Adobe Stock

Єдність у розмаїтті: спільна робота дозволяє досягти кращих результатів.

Європейські постіндустріальні суспільства стають дедалі складнішими. Хоча рівень життя громадян постійно зростає, суттєва різниця між заможними та бідними залишається. Вона може збільшуватися через такі фактори як економічний спад, передислокація промисловості, старіння населення і проблеми з державним фінансуванням. Важливо, щоб країни-члени ЄС об'єднали зусилля для розв'язання цих проблем.

Однак спільна праця зовсім не означає розмивання культурних відмінностей та мовної ідентичності кожної окремої країни. Навпаки, численні заходи ЄС допомагають підтримувати специфіку регіонів та багате розмаїття традицій і культур – від регіональної кухні до туризму та мистецтва. Цифрові технології забезпечать культурне розмаїття навіть більше, завдяки розповсюдженню місцевих етнічних виробів.

Зрештою, кожна із країн ЄС отримує вигоду. Понад 65 років європейської інтеграції продемонстрували, що Євросоюз як єдине ціле є значно більшим, ніж проста сума його складових. Він справляє набагато більший економічний,

соціальний, технологічний, комерційний і політичний вплив, аніж його держави-члени у разі, коли б діяли самостійно. У спільних діях та спільних заявах від імені Європейського Союзу існує додаткова цінність.

Інші світові лідери, такі як Китай та Сполучені Штати, прагнуть впливати на глобальні економічні правила. Тому для життєдіяльності держав-членів ЄС більш важливим є об'єднання та досягнення «критичної маси», зберігаючи тим самим свій вплив на світовій арені. Прикладом того, як це відбувається на практиці, є роль ЄС у світових переговорах щодо правил торгівлі. Країни Євросоюзу узгодили низку принципів і технічних правил, що стосуються повсякденного життя, які служать моделлю для багатьох інших частин світу. Зокрема це стандарти охорони здоров'я та безпеки, поширювання використання поновлюваних джерел енергії, принцип запобіжного заходу в галузі безпеки продуктів харчування, етичні аспекти нових технологій та багато іншого. Спільними зусиллями ЄС також залишається на передньому краї у боротьбі з глобальним потеплінням.

Європейські цінності втілено у формі співпраці у галузі розвитку та гуманітарної допомоги, якою керує ЄС у всьому світі.

Тому давнє прислів'я «В єдності – сила» залишається для сьогоднішніх європейців так само актуальним.

VI. ЦІННОСТІ

ЄС прагне сприяти гуманітарним та прогресивним цінностям і забезпечувати такі умови, за яких людина мала б можливість використовувати результати великих сучасних глобальних змін, а не ставала б їхньою жертвою. Самі лише ринкові сили або ж односторонні дії окремих країн не можуть забезпечити потреби людей.

Європейський Союз виступає за таку концепцію людства та суспільну модель, яку підтримує більшість його громадян. Європейці поважають і цінують свою багату спадщину, складовими якої є права людини, соціальна солідарність, свобода підприємництва, справедливий розподіл результатів економічного зростання, право на захищене довкілля, повага до культурного, мовного та релігійного розмаїття, гармонійне поєднання традицій і прогресу.

У грудні 2000 року в Ніцці було ухвалено Хартію фундаментальних прав Європейського Союзу. Сьогодні вона є обов'язковим правовим інструментом для всіх держав-членів завдяки Лісабонському договору, який набув чинності 1 грудня 2009 року. Хартія містить всі права, визнані сьогодні державами-членами ЄС та їхніми громадянами. Ці спільні права та цінності створюють між європейцями відчуття спорідненості. Прикладом цьому є скасування всіма країнами ЄС смертної кари.

РОЗДІЛ

2

Дванадцять історичних кроків

Goals
Stability
Progress
Development
Challenges
Expansion
History
Integration
Union
Achievements
Closer Community

- ▶ **1951** Шість держав-засновниць створюють Європейське об'єднання вугілля та сталі.
- ▶ **1957** Ті ж самі шість держав підписують Римський договір, яким було створено Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) та Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом).
- ▶ **1973** Співтовариство розширюється до дев'яти держав-членів; спільна політика поширюється на більшу кількість сфер.
- ▶ **1979** Перші прямі вибори до Європейського Парламенту.
- ▶ **1981** Греція стає першою середземноморською країною, яка приєдналася до ЄС.
- ▶ **1992** Єдиний європейський ринок стає реальністю.
- ▶ **1993** Маастрихтським договором створено Європейський Союз.
- ▶ **2002** Запроваджуються в обіг банкноти та монети євро.
- ▶ **2004** ЄС об'єднує 25 країн, а у 2013 року – 28 держав-членів.
- ▶ **2009** Набуває чинності Лісабонський договір, який змінює механізм роботи ЄС.
- ▶ **2014** Відбуваються Європейські вибори, кілька кандидатів змагаються за посаду Президента Європейської комісії.
- ▶ **2015** Після 7 років глобальної кризи починається поступове повернення до помірного економічного зростання та консолідація зони євро.

© European Union

9 травня 1950 року міністр закордонних справ Франції Робер Шуман вперше оприлюднює ідеї, які привели до створення Європейського Союзу. Саме тому 9 травня відзначається як День Європи.

1. 9 травня 1950 року в декларації Шумана було запропоновано заснувати Європейське об'єднання вугілля та сталі, результатом чого стало підписання 18 квітня 1951 року Паризького договору. Ним створено спільний ринок вугільної та металургійної галузей шести країн-засновниць (Бельгії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Федеративної Республіки Німеччина та Франції). Метою було забезпечити мир між європейськими переможцями і переможеними у Другій світовій війні, об'єднати їх як рівних партнерів, що співпрацюють у рамках спільних інституцій.
2. 25 березня 1957 року шість країн-учасниць уклали Римський договір з метою заснувати Європейське співтовариство з атомної енергії та Європейське економічне співтовариство. Останнє мало створити розширений спільний ринок, який би охоплював велику кількість товарів і послуг. Митні збори між шістьма країнами-учасницями було повністю скасовано до 1 липня 1968 року. Впродовж 1960-х років було також запроваджено спільні політики, зокрема у сферах торгівлі та сільського господарства.
3. Успіх цих шести країн заохотив Данію, Ірландію та Сполучене Королівство приєднатися до Співтовариства. Перше розширення з шести до дев'яти членів відбулося у 1973 році. Водночас було запроваджено нову соціальну політику та політику з довкілля, а 1975 року засновано Європейський фонд регіонального розвитку.

4. У червні 1979 року рішучим кроком вперед стали перші вибори до Європейського Парламенту, що пройшли на засадах прямого загального голосування. Ці вибори проводяться кожні п'ять років.
5. У 1981 році до Співтовариства приєдналася Греція, а 1986 року – Іспанія та Португалія. Це посилює присутність Співтовариства у Південній Європі та водночас продемонструвало нагальну необхідність розвитку регіональних програм допомоги.
6. Світовий економічний спад на початку 1980-х років приніс із собою хвилю «європесимізму». Однак надія знову з'явилася у 1985 році, коли Європейська Комісія під головуванням Жака Делора оприлюднила так звану Білу книгу, що містила план завершення формування єдиного європейського ринку до 1 січня 1993-го. Цю амбітну мету було закріплено в підписаному у лютому 1986 року Єдиному європейському акті, який набув чинності 1 липня 1987-го.
7. Політичний ландшафт Європи різко змінився після падіння Берлінської стіни у 1989 році. Це призвело до об'єднання Німеччини у жовтні 1990-го і процесу демократизації у країнах Центральної та Східної Європи після їх виходу з-під контролю Радянського Союзу, який припинив своє існування у грудні 1991 року. Водночас держави-члени ЄЕС проводили переговори щодо нового Договору про Європейський Союз, ухваленого Європейською Радою у складі президентів та/або прем'єр-міністрів у Маастрихті у грудні 1991 року. Додаючи міжурядового співробітництва (у таких сферах як зовнішня політика та міжнародна безпека) до існуючих систем Співтовариства,

Маастрихтський договір створив Європейський Союз. Він набув чинності 1 листопада 1993 року.

8. Ще три країни – Австрія, Фінляндія та Швеція – приєдналися до ЄС в січні 1995 року, збільшивши кількість його членів до 15. У цей час перед Європою постають дедалі серйозніші виклики глобалізації. Нові технології та масштабніше використання Інтернету сприяли модернізації економіки, але, разом з тим, породжували соціальні та культурні виклики. Тоді ж ЄС починає шлях до реалізації свого найвражаючого на сьогодні досягнення – створення єдиної валюти задля полегшення життя бізнесменів, споживачів та подорожуючих. 1 січня 2002 року євро замінило колишні валюти у 12 країнах, які спільно створили зону євро. Сьогодні євро є основною світовою валютою нарівні з американським доларом.
9. У середині 1990-х років розпочалася підготовка до нового безпрецедентного розширення. Заявки на вступ подали шість країн колишнього радянського блоку (Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чеська Республіка), три балтійські держави, що раніше входили до складу Радянського Союзу (Естонія, Латвія та Литва), одна з республік колишньої Югославії (Словенія) і дві середземноморські країни (Кіпр та Мальта). ЄС схвально прийняв цей шанс додати стабільності європейському континентові, поширивши переваги європейської інтеграції на молоді демократичні країни. Переговори про майбутнє членство розпочалися в грудні 1997 року і 1 травня 2004-го до ЄС приєдналися 10 країн-кандидатів. Болгарія та Румунія вступили до Євросоюзу 1 січня 2007 року,

а у липні 2013 року в ЄС увійшла Хорватія, збільшивши кількість його членів до 28.

10. Для вирішення складних проблем XXI століття розширений ЄС потребував простішого й ефективнішого механізму ухвалення спільних рішень. Нові правила були запропоновані у проекті Конституції ЄС, яку підписали у жовтні 2004 року і яка мала б замінити всі чинні договори. Але цей текст було відхилено 2005 року двома національними референдумами у Франції та Нідерландах. Тому Конституцію замінили на Лісабонський договір, підписаний 13 грудня 2007 року і чинний від 1 грудня 2009-го. Не замінюючи собою попередні договори, він доповнює та змінює їх, а також містить більшість змін, передбачених Конституцією. Наприклад, відповідно до Лісабонського договору створено посади постійного Президента Європейської Ради та Високого представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки.
11. На європейських виборах у травні 2014 року були впроваджені зміни в інституційну практику ЄС. Відтепер кандидатів на посаду Президента Європейської Комісії запропонували політичні партії, а Європейська Рада висунула кандидата від партії, яка отримала найбільше місць у Європарламенті, як передбачено Лісабонським договором. Президентом Єврокомісії став Жан-Клод Юнкер (Люксембург), кандидат від Європейської народної партії. Його кандидатура була схвалена проєвропейською коаліцією, до складу якої увійшли соціалістичні та ліберальні групи.

Вибори 2014 року також показали підйом євроскептичних партій, які отримали близько 100 місць із 751. Вони позиціонуються у чіткому протистоянні політичній лінії більшості, що домінує в інституціях ЄС, і, як правило, налаштовані скептично в питаннях євроінтеграції та імміграційної політики.

12. Всесвітня фінансово-економічна криза 2008 року призвела до створення нових механізмів ЄС, які покликані забезпечити стабільність банків, скоротити державний борг та координувати економічні показники держав-членів, зокрема тих, що використовують євро. Їх зусилля, спрямовані на структурні реформи та покращення державних рахунків, починають приносити плоди у вигляді нового економічного зростання.

Економічна політика в єврозоні укріплюється під керівництвом Єврокомісії та Ради ЄС, які зараз мають нові правові інструменти для виконання угод, досягнутих країнами-членами з метою забезпечення стабільності державних фінансів. Європейський центральний банк збільшує ліквідність та підтримує дуже низькі відсоткові ставки. Також ЄС посилює заохочення нових інвестицій через свій Стратегічний інвестиційний фонд, особливо у сфері державно-приватного партнерства.

1989 року було зруйновано Берлінську стіну і давнє розділення європейського континенту поступово зникло.

РОЗДІЛ

3

Розширення ЄС та розвиток відносин з сусідами

- ▶ Європейський Союз відкритий для будь-якої європейської країни, що відповідає демократичним, політичним та економічним критеріям членства у ньому.
- ▶ Після кількох розширень кількість членів ЄС зросла з шести до 28. Станом на 2016 рік ще шість балканських країн та Туреччина ведуть переговори про приєднання, або перебувають на різних етапах підготовки до вступу в ЄС.
- ▶ Кожна угода про вступ нової країни вимагає одностайного схвалення всіма державами-членами. Крім того, перед кожним новим розширенням ЄС оцінює власні можливості з огляду на прийняття нового члена та здатність його інституцій продовжувати нормально функціонувати.
- ▶ У періоді 2014-2019 роки подальшого розширення не передбачено, оскільки ЄС продовжує зосереджуватися на економічному зростанні.
- ▶ Політика сусідства ЄС стоїть перед найбільшою після «холодної війни» проблемою: російська політика, що призвела до незаконної анексії Криму в 2014 році, підняла дипломатичну та військову напруженість. Екстремістські терористичні акти на Близькому Сході у Сирії та Іраку є прямим нападом на європейські фундаментальні цінності та інтереси. Масовий вихід з понад одного мільйона біженців з цього регіону становить величезні довгострокові політичні та гуманітарні проблеми для Європи.

I. УМОВИ ЧЛЕНСТВА

A. Правові критерії

Європейська інтеграція завжди була політичним і економічним процесом, відкритим для всіх європейських країн, готових підписати установчі угоди та приєднатися до законодавства ЄС у повному обсязі. Відповідно до статті 49 Лісабонського договору будь-яка європейська держава може звернутися із запитом про набуття членства в Європейському Союзі за умови, що вона дотримується принципів свободи, демократії, поваги до прав людини та основоположних свобод, а також верховенства права.

Б. «Копенгагенські критерії»

У 1993 році після отримання від колишніх комуністичних країн прохань щодо приєднання до Європейського Союзу, Європейська Рада встановила три критерії, відповідність яким необхідна для набуття членства. На час приєднання нові члени повинні мати:

- стабільні інституції, що забезпечують демократію, верховенство права, права людини й повагу до меншин та їх захист;
- функціональну ринкову економіку та здатність протистояти конкурентному тиску всередині Союзу;
- змогу виконувати зобов'язання, що витікають із членства, та бути готовими працювати над досягненням цілей Європейського Союзу. Країни повинні мати державну систему управління, здатну застосовувати та використовувати на практиці законодавство ЄС.

С. Процес приєднання до ЄС

Переговори про вступ проводяться між кожною країною-кандидатом і Європейською Комісією, яка представляє ЄС. По закінченні таких переговорів рішення дозволити новій країні приєднатися до ЄС має бути ухвалене односторонньо всіма державами-членами під час засідання Європейської Ради. Європейський Парламент повинен дати свою згоду, проголосувавши за таке рішення абсолютною більшістю його складу. Після цього договір про приєднання має бути ратифіковано державами-членами та державами-кандидатами відповідно до їхніх національних конституційних процедур.

Протягом періоду переговорів країни-кандидати отримують, як правило, допомогу від ЄС з метою наблизити їхні економічні показники до європейських. Такі держави зазвичай мають з ЄС угоди про стабілізацію та асоціацію. Відповідно до їхніх положень, ЄС безпосередньо відстежує стан економічних та адміністративних реформ країн-кандидатів, які вони повинні здійснити задля відповідності вимогам членства в ЄС.

II. ОБ'ЄДНАННЯ КОНТИНЕНТУ

A. Союз двадцяти восьми

Під час саміту в Копенгагені у грудні 2002 року Європейська Рада започаткувала новий етап в історії європейської інтеграції. Запросивши ще 12 країн приєднатися до ЄС, Європейський Союз не просто розширив свої географічні кордони та збільшив чисельність населення, а й поклав край поділу, який існував на нашому континенті від 1945 року. Європейські країни, які впродовж десятиліть не могли користуватися демократичними свободами, нарешті приєдналися до демократичної європейської сім'ї. Так Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чеська Республіка стали членами ЄС 2004 року разом із середземноморськими островами Кіпром та Мальтою. Болгарія та Румунія набули членства у 2007 році, Хорватія приєдналася до ЄС 1 липня 2013-го.

Б. Переговори тривають

Туреччина, яка є членом НАТО і тривалий час має з ЄС Угоду про асоціацію, подала заявку на вступ у 1987 році. Через географічне розташування та політичну історію Туреччини ЄС тривалий час вагався щодо ухвалення позитивного рішення про її членство. Однак у жовтні 2005 року переговори про вступ зрештою розпочалися. Водночас деякі з європейських країн висловили сумнів щодо того, чи буде або має бути Туреччина членом Європейського Союзу. Вони запропонували альтернативний варіант – «привілейоване партнерство», однак Туреччина цю пропозицію відхилила. Зрештою була досягнена домовленість про допомогу у скороченні та контролі числа мігрантів до ЄС, які проходять через країну. ЄС має намір залишатися орієнтиром для Туреччини щодо політичних реформ та основних прав. ЄС наполягає на тому, що дотримання цих цінностей залишається непереможною умовою приєднання.

«Перлина Адриатики» – хорватське місто Дубровник.

Країни західних Балкан, більшість з яких колись були частиною Югославії, також планують приєднатися до Європейського Союзу з метою прискорити економічне відновлення, нормалізувати відносини між собою (які тривалий час потерпали від етнічних і релігійних воєн) та зміцнити свої демократичні інститути. ЄС надала статус «країна-кандидат» Албанії, Македонії, Чорногорії та Сербії. Боснія і Герцеговина подала свою заявку на вступ у 2016 році. Косово (це позначення не порушує положення щодо статусу та відповідає Резолюції РБ ООН 1244 (1999) та висновку Міжнародної Ради з питань декларації про незалежність Косово) проголосило свою незалежність 8 лютого 2008 року і також може стати офіційним кандидатом на вступ.

III. ДО ЯКИХ МЕЖ МОЖЕ РОЗШИРЮВАТИСЯ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ?

А. Географічні кордони

Дискусії щодо майбутнього ЄС засвідчили, що багатьох європейців хвилює питання остаточних кордонів Європейського Союзу і навіть європейської ідентичності. На ці питання немає простих відповідей. Зокрема тому що країни-члени мають різні погляди, продиктовані їхніми геополітичними або економічними інтересами. Держави Балтії та Польща виступають за членство в ЄС для України, але конфлікт між Україною та Росією, наслідком якого є російська анексія Криму, створив геополітичну напругу, що робить цей варіант нереалістичним. Крім того, стратегічна позиція Молдови висвітлює напруженість між західними країнами та Росією, яка всіляко сприяє її регіональним амбіціям.

Незважаючи на відповідність умовам членства, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія не є членами Європейського Союзу, оскільки на сьогодні громадськість у цих країнах проти такого приєднання.

У різних країнах ЄС громадська думка більшою або меншою мірою поділяється у питанні про остаточні кордони Євросоюзу. Якщо застосовувати лише географічний критерій і не зважати на демократичні цінності, ЄС може – подібно до Ради Європи, яка не є структурою ЄС – мати, зрештою, 47 держав-членів.

Розумним може стати такий підхід: будь-яка європейська країна має право подати заявку на членство в ЄС за умови, що вона може імplementувати все законодавство Союзу і готова перейти на євро. Процес європейської інтеграції триває безперервно з 1950 року, і будь-які спроби встановити кордони ЄС раз і назавжди суперечить цьому процесу.

Б. Політика сусідства

Розширення у 2004 та 2007 роках посунуло кордони Європейського Союзу далі на схід і південь. Після цього постало питання про те, як ЄС має будувати відносини зі своїми новими сусідами. Стабільність і безпека є проблемами у регіонах за кордонами ЄС, і він хотів би уникнути появи нових розділових ліній між ним і цими сусідами. Наприклад, необхідно вжити заходів для протидії новим загрозам безпеці, таким як нелегальна імміграція, перебої у поставках енергоресурсів, погіршення стану довкілля, організована транс-кордонна злочинність та тероризм. Тому ЄС розробив нову Європейську політику сусідства, що регулює його відносини з сусідами на сході (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна) і на півдні (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, окуповані палестинські території, Сирія та Туніс).

Починаючи з 2004 року майже всі ці країни підписали двосторонні угоди про партнерство та співробітництво або угоди про асоціацію з ЄС, згідно з якими вони прагнуть до спільних цінностей (таких як демократія, права людини та верховенство права) та досягнення прогресу у напрямках ринкової економіки, сталого розвитку та зменшення бідності. ЄС, у свою чергу, пропонує фінансову, технічну та макроекономічну допомогу, полегшує доступ до віз та здійснює низку заходів з метою допомоги цим країнам у розвитку.

Проте недавні геополітичні події радикально змінили ситуацію.

На сході падіння авторитарного уряду України призвело до виборів у травні 2014 року нового президента Петра Порошенка, який більше відповідав західним цінностям. Це призвело до підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС у вересні 2014 року. Жорстка економічна ситуація та військові конфронтації між українськими силами та сепаратистськими групами, які підтримує Росія, поставили країну в дуже складну ситуацію, що, разом з тим, не запобігає

ЄС надає фінансову допомогу для розвитку економіки в сусідніх країнах.

© jusefunes/Adobe Stock

посилению зв'язків із ЄС. Між 2014 та 2015 роками Європейський Союз надавав Україні більше 7 мільярдів євро на фінансову допомогу, пов'язану з політичними та демократичними реформами.

«Арабська весна» 2011 року призвела до значних змін у політичній ситуації на південному узбережжі Середземномор'я та Близького Сходу. Це включає зміну режиму у Тунісі та Єгипті, громадянську війну в Сирії, хаос у Лівії після повалення режиму Каддафі та створення так званої Ісламської держави або «ДАІШ», яка контролює великі території Сирії та Іраку за допомогою терористичних акцій.

Деякі країни-члени ЄС беруть участь у військовій коаліції, яка бореться з так званою Ісламською державою або «ДАІШ», тоді як Євросоюз має справу з великим напливом біженців із Сирії, Африканського Рогу та Африки на південь від Сахари. Всі вони біженці війни, релігійних переслідувань або економічних страждань. У 2015 році близько одного мільйона людей намагалися перетнути Середземне море з узбережжя Лівії або Туреччини на човнах, наданих кримінальними торговцями людьми. З огляду на цю гуманітарну катастрофу ЄС переглядає свою спільну позицію стосовно міграційної політики (див. Розділ 10).

РОЗДІЛ

4 Як функціонує ЄС?

Council
Commission
Elections
Laws
Treaties
Representatives
Decisions
Agreement
Citizens
Voting
Parliament
Parties

- ▶ Європейський Парламент, який представляє населення, поділяє законодавчі та бюджетні повноваження з Радою Європейського Союзу.
- ▶ Глави держав та урядів членів Євросоюзу зустрічаються в рамках Європейської Ради для визначення загального політичного курсу ЄС та ухвалення важливих рішень з ключових питань.
- ▶ Рада, що складається з міністрів держав-членів Європейського Союзу, має регулярні зустрічі, під час яких ухвалює політичні рішення та законодавчі акти.
- ▶ Європейська Комісія, що представляє спільний інтерес ЄС, є основним виконавчим органом. Вона наділена правом законодавчої ініціативи й забезпечує належну імплементацію політики ЄС.

I. ІНСТИТУЦІЇ, ЩО УХВАЛЮЮТЬ РІШЕННЯ

Європейський Союз – це більше ніж просто конфедерація країн, але водночас і не федеративна держава. Це, по суті, новий тип структури, що не підпадає під жодну традиційну правову категорію. Його політична система унікальна в історичному плані й постійно розвивається впродовж останніх 60 років.

Договори, відомі як «первинне» законодавство, є основою для великого масиву «вторинного», яке вже безпосередньо впливає на повсякденне життя громадян ЄС. Воно складається головним чином із постанов, директив і рекомендацій, ухвалених інституціями Євросоюзу.

Ці закони та всі політики ЄС є результатом рішень, ухвалених Радою (що представляє національні уряди), Європейським Парламентом (який репрезентує населення) і Європейською Комісією (незалежний від урядів країн ЄС орган, який захищає колективні європейські інтереси). Інші інституції та органи також відіграють важливу роль, і про це йдеться нижче.

A. Європейський Парламент

Європейський Парламент є виборним органом, який представляє громадян ЄС. Він здійснює політичний нагляд за діяльністю Євросоюзу та бере участь у законодавчому процесі. Від 1979 року члени Європейського Парламенту (депутати) обираються прямим голосуванням під час загальних виборів кожні 5 років.

Європарламент збирається щомісяця на пленарні засідання, участь в яких беруть, як правило, всі депутати. Ці пленарні засідання проводяться зазвичай у Страсбурзі, всі додаткові сесії – у Брюсселі. Там таки проводиться підготовча робота: Конференція президентів – тобто голів політичних груп разом з Президентом Парламенту – готує порядок денний пленарних засідань, водночас 20 парламентських комітетів розробляють для розгляду проекти законодавчих поправок. Щоденну адміністративну роботу

Парламенту забезпечує Генеральний секретаріат, структури якого розташовані у Люксембурзі та Брюсселі. Кожна політична група має власний секретаріат.

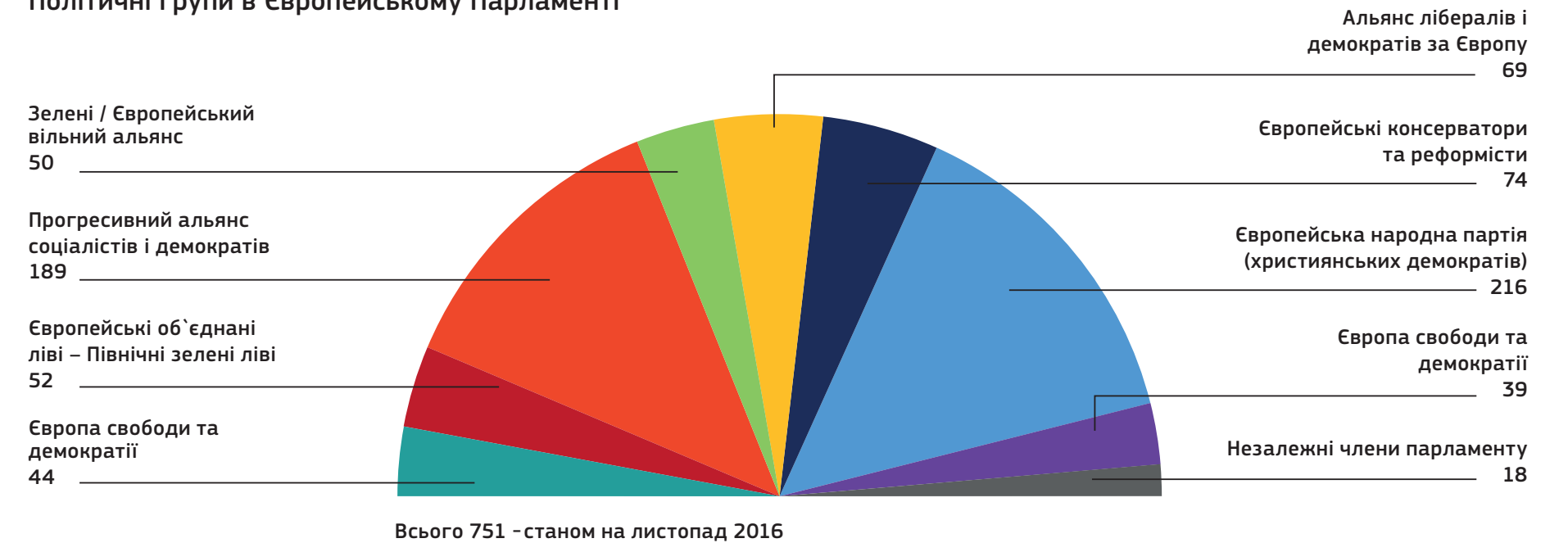
Парламент бере участь у законодавчій діяльності ЄС двома способами:

- Через «спільне рішення», яке є звичайною законодавчою процедурою. Парламент має рівні повноваження із Радою у всіх сферах законотворчості, які вимагають голосування «кваліфікованою більшістю». Після набуття чинності Лісабонського договору ці питання охоплюють близько 95% законодавства ЄС. Рада та Парламент можуть досягти угоди після першого читання. Якщо договір не буде досягнутий після двох читань, пропозиція буде подана до консультативного комітету.
- За процедурою «згоди» Парламент повинен ратифікувати міжнародні угоди ЄС (узгоджені Комісією), включаючи будь-який новий договір про розширення Європейського Союзу.

Через Європарламент голос кожного громадянина може бути почутим.

Політичні групи в Європейському Парламенті

Європейський Парламент та Рада розділяють відповідальність за ухвалення бюджету ЄС, який пропонує Європейська Комісія. Парламент може відхилити запропонований проект, якщо він не був прийнятий після двох читань. Коли так стається, то всю бюджетну процедуру мають розпочати з початку. Використовуючи свої бюджетні повноваження, Парламент має значний вплив на формування політики ЄС у різних сферах.

Не менш важливою функцією Європейського Парламенту є демократичний контроль за діяльністю Союзу та, зокрема, Європейської Комісії. Європейський Парламент обирається кожні 5 років. Восьмі прямі вибори відбулися 22-25 травня 2014 року, в них взяли участь 42,5% з 380 мільйонів виборців. Цей показник участі був приблизно таким як і на попередніх виборах 2009 року.

Відповідно до Лісабонського договору та вперше у 2014 році, кожна європейська партія обрала свого головного кандидата, який також став кандидатом на пост Президента Європейської комісії. Найбільшу кількість місць отримала Європейська Народна партія, і Європейська Рада кваліфікованою більшістю висунула на посаду Президента кандидата від цієї партії. То був Жан-Клод Юнкер, колишній прем'єр-міністр Люксембургу. За нього проголосувало значна більшість у парламенті (422 голоси «за», 250 «проти», 47 утримались).

Перш ніж затвердити Комісію в цілому, Парламент проводив «слухання» на яких розглянув придатність на посаду члена Комісії 27 кандидатів, запропонованих від кожної держави-члена.

У будь-який час Парламент може звільнити всю Комісію шляхом висловлення

Кількість місць у Європарламенті, закріплених за кожною країною

Німеччина	96	Болгарія	17
Франція	74	Данія	13
Італія	73	Словакія	13
Сполучене Королівство	73	Фінляндія	13
Іспанія	54	Ірландія	11
Польща	51	Хорватія	11
Румунія	32	Литва	11
Нідерланди	26	Латвія	8
Угорщина	21	Словенія	8
Бельгія	21	Естонія	6
Чеська Республіка	21	Кіпр	6
Греція	21	Мальта	6
Португалія	21	Люксембург	6
Швеція	20		
Австрія	18	Всього	751

вотуму недовіри. Для цього необхідно дві третини голосів. Парламент контролює поточну реалізацію політик ЄС, звертаючись із усними та письмовими запитами до Комісії та Ради.

Члени Європейського парламенту та члени національних парламентів держав-членів тісно співпрацюють. Це відбувається в рамках політичних партій та спеціалізованих органів, які створені для цієї мети. З 2009 року Договір ЄС визначив роль національних парламентів в ЄС. Вони мають можливість висловлювати свою думку щодо всіх нових законів, запропонованих Комісією, тим самим забезпечуючи дотримання принципу субсидіарності. Цей принцип стверджує, що ЄС має вирішувати питання якщо це є найбільш ефективними саме на європейському рівні, ніж на національному або регіональному рівнях.

Б. Європейська Рада

Європейська Рада є найголовнішою політичною інституцією ЄС. До її складу входять глави держав або урядів (президенти або прем'єр-міністри) усіх країн-членів ЄС, а також Президент Європейської Комісії (див. далі). Зазвичай вона збирається на свої засідання чотири рази на рік у Брюсселі. Вона має постійного Президента, місія якого полягає в координації роботи Європейської Ради та в забезпеченні безперервності її діяльності. Постійний Президент обирається кваліфікованою більшістю голосів членів Європейської Ради на два з половиною роки і може бути переобраний один раз. З 1 грудня 2014 року цю посаду обіймає колишній прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск.

Європейська Рада визначає цілі ЄС і виробляє механізм їх досягнення. Вона надає імпульсу головним стратегічним ініціативам ЄС та ухвалює рішення зі спірних питань, які не змогла розв'язати Рада міністрів. Європейська Рада вирішує актуальні міжнародні питання в рамках «спільної зовнішньої та безпекової політики», яка є механізмом координації зовнішньополітичних дій держав-членів ЄС.

В. Рада Європейського Союзу

Рада (або Рада міністрів) складається з міністрів національних урядів ЄС. Держави-члени Євросоюзу по черговою головує у Раді по шість місяців. У кожному засіданні Ради бере участь один міністр від кожної країни ЄС. Які саме міністри братимуть участь у засіданні, залежить від питання у порядку денному: закордонні справи, сільське господарство, промисловість, транспорт, довкілля тощо.

РІК	СІЧЕНЬ – ЧЕРВЕНЬ	ЛИПЕНЬ – ГРУДЕНЬ
2016	Нідерланди	Словакія
2017	Мальта	Естонія
2018	Болгарія	Австрія
2019	Румунія	Фінляндія
2020	Хорватія	Німеччина

Засідання Ради міністрів закордонних справ відбуваються під головуванням Високого представника Союзу з міжнародних справ та політики безпеки, який також є віце-президентом Комісії. Федеріка Могеріні, колишній міністр закордонних справ Італії, обіймає цю посаду з листопада 2014 року.

Основним завданням Ради є ухвалення законів. Зазвичай вона поділяє такі повноваження з Європейським Парламентом. Рада та Парламент наділені також однаковою відповідальністю за ухвалення бюджету ЄС. Окрім цього, Рада підписує міжнародні угоди, переговори з яких провела до цього Єврокомісія.

Відповідно до Лісабонського договору, Рада повинна ухвалювати свої рішення простою більшістю голосів, кваліфікованою більшістю або одноголосно – це залежить від предмету обговорення.

Рада має одноголосно ухвалювати рішення з таких важливих питань як розмір податків, внесення поправок до договорів, започаткування нової спільної політики або дозвіл новій країні приєднатися до Союзу.

У більшості інших випадків використовують голосування кваліфікованою більшістю. Це означає, що рішення Ради вважається ухваленим, якщо за нього подано визначену мінімальну кількість голосів. При цьому кількість голосів, які має в Раді кожна країна ЄС, приблизно відповідає чисельності її населення. Наприклад, рішення вважається ухваленим кваліфікованою більшістю, якщо 55% держав-членів висловляться на його користь (тобто 16 з 28) і якщо вони представлятимуть не менше 65% населення ЄС. За такою процедурою ухвалюють близько 80% всього законодавства ЄС.

З впровадженням єдиної валюти «євро», у Раді був створений новий орган – «Єврогрупа», у його засіданнях беруть участь усі міністри економіки та фінансів 19 країн єврозони.

Г. Європейська Комісія

Комісія є ключовим інститутом ЄС. Тільки вона має право розробляти законодавчі пропозиції, які спрямовує до Ради та Парламенту для подальшого обговорення й ухвалення.

Її членів призначають на п'ятирічний термін за погодженням між державами-членами за умови схвалення Європейським Парламентом (як описано вище). Комісія підзвітна Парламенту, всі її члени мають подати у відставку в разі, якщо Парламент висловлює Комісії вотум недовіри.

II. ІНШІ ОРГАНИ

А. Європейський економічний і соціальний комітет

При ухваленні рішень у низці сфер Рада і Комісія консультуються з Європейським економічним і соціальним комітетом. Його членів призначає на п'ятирічний термін Рада. Вони представляють інтереси різних економічних і соціальних груп, що у своїй сукупності утворюють «організоване громадянське суспільство».

Б. Комітет регіонів

Комітет регіонів складається з представників регіональних і місцевих органів влади, запропонованих державами-членами та призначених Радою на п'ятирічний термін. Рада та Комісія повинні консультуватися з Комітетом регіонів з питань, що мають стосунок до регіонів. Комітет може також готувати висновки за власною ініціативою.

В. Європейський інвестиційний банк

Європейський інвестиційний банк базується в Люксембурзі та надає кредити і гарантії з метою допомоги менш розвинутим регіонам ЄС та сприяння зростанню конкурентоспроможності бізнесу.

Г. Європейський омбудсмен

Уповноважений з прав людини обирається Європарламентом на 5 років. Його роль полягає в розслідуванні скарг, пов'язаних з поганим управлінням в установах ЄС. Скарги можуть подавати громадяни, компанії та резиденти ЄС. З 2013 року цю посаду обіймає Емілі О'Рейлі, колишній омбудсмен Ірландії.

© European Union

Європейська комісія є виконавчим органом ЄС, та вона повинна постійно дослухатись до людей, прикладом є «Діалог з громадяни», як показано тут.

Комісія має у своєму складі по одному члену (комісару) від кожної держави-члена ЄС, до неї також входять Президент Комісії та Високий представник із закордонних справ і політики безпеки, який є одним із заступників Президента.

Нинішній склад Єврокомісії розпочав роботу з 3 листопада 2014 року. Її президентом є колишній прем'єр-міністр Люксембургу Жан-Клод Юнкер. Надалі було призначено сім віце-президентів, мета яких координування роботи комісарів та зосередження уваги на пріоритетних сферах, таких як створення нових робочих місць, розширення єдиного ринку, енергетика та зміна клімату, співпраця в економічній та монетарній сферах. Координація роботи віце-прем'єрів та забезпечення принципу субсидіарності було доручено Франку Тіммерману,

першому віце-президенту, він є відповідальним за краще регулювання та інституційні відносини.

Комісія має цілковиту незалежність у здійсненні своїх повноважень. До її завдань належить захист спільних інтересів – це означає, що вона не повинна керуватися вказівками жодного з національних урядів ЄС. Як «охоронець договорів» Комісія має забезпечувати, щоб держави-члени виконували ухвалені Радою та Парламентом постанови і директиви. У разі виявлення порушення, Комісія може звернутися до Європейського Суду з тим, щоб зобов'язати державу дотримуватися законодавства ЄС.

Як виконавчий орган ЄС Комісія втілює в життя ухвалені Радою рішення в такій галузі як спільна сільськогосподарська політика. Її наділено широкими повноваженнями щодо управління спільними політиками ЄС, такими як дослідження та технології, міжнародна допомога, регіональний розвиток. Комісія є розпорядником бюджету, передбаченого для реалізації цих загальносоюзних політик.

Члени Європейської Комісії мають у своєму розпорядженні розташований переважно в Брюсселі та Люксембурзі апарат, поділений на понад 40 генеральних директоратів та служб. Існує також низка агенцій, створених для виконання конкретних завдань Комісії, більшість з яких базовано в інших містах ЄС.

Д. Європейський Суд

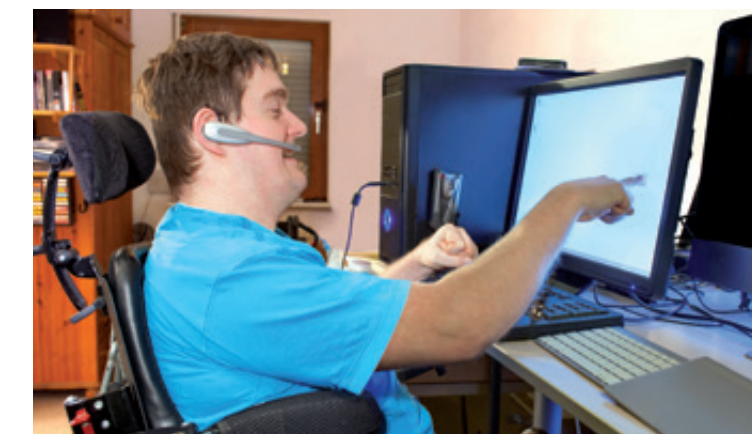
До складу розташованого в Люксембурзі Європейського Суду входить по одному судді від кожної країни ЄС, яким допомагають вісім генеральних радників. Судді призначаються за взаємною згодою урядів держав-членів на шестирічний термін з можливістю повторного призначення. Їхню незалежність гарантовано. Роль Суду полягає у забезпеченні виконання законів ЄС та правильного тлумачення і застосування його договорів.

Е. Європейський центральний банк

Європейський центральний банк, що знаходиться у Франкфурті, відповідає за управління євро та за монетарну політику ЄС (див. розділ 7 «Євро»). Його головним завданням є підтримка цінової стабільності у зоні євро. Відповідно до Лісабонського договору Центральний банк набув статусу установи ЄС.

Є. Рахункова палата

Розташовану в Люксембурзі Рахункову палату ЄС було створено 1975 року. Вона складається з одного члена від кожної країни ЄС, яких призначають на шестирічний термін за погодженням з державами-членами після консультації з Європейським Парламентом. Рахункова палата стежить за надходженнями до бюджету ЄС та за тим, аби видатки здійснювалися вчасно і в законний спосіб, а управління бюджетом відбувалося належним чином.

© Behaërcher/Adobe Stock

Суд забезпечує повне дотримання європейського права. Наприклад, він підтвердив заборону щодо дискримінації працівників-інвалідів.

Migration
Trade
Growth
Internal market
Economy
Rights
Digital
Energy
Investment
Climate
Jobs

РОЗДІЛ

5 ЧИМ займається Європейський Союз?

- ▶ Свою діяльність Європейський Союз проводить у різних сферах – усюди, де вона може приносити реальну користь державам-членам.

Це, зокрема:
  - інноваційна політика, яка сприяє залученню новітніх технологій до таких галузей як охорона довкілля, наукові дослідження та розробки, енергетика;
  - політика солідарності (також відома як політика згуртованості) у регіональних, сільськогосподарських та соціальних питаннях.
- ▶ Союз фінансує ці сфери діяльності з річного бюджету, що дозволяє доповнювати та посилювати заходи, здійснювані національними урядами. Бюджет ЄС є невеликим порівняно з сумарними статками його держав-членів: він представляє не більше 1,04% від їхнього сукупного валового національного доходу.

I. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Діяльність Європейського Союзу впливає на повсякденне життя його громадян, оскільки стосується реальних викликів, що стоять перед суспільством: охорони довкілля та здоров'я, технологічних інновацій, енергетики тощо.

А. Довкілля та сталий розвиток

Вчені попередили, що з 1960-х років температура Землі зростає. Політичні лідери спочатку зволікали з реакцією, але у 1988 році. Організація Об'єднаних Націй створила свою Міжурядову групу з питань зміни клімату. Ця експертна група зуміла привернути увагу всього світу до потенційно катастрофічних наслідків глобального потепління, яке спричинено викидом шкідливих газів, зокрема, від спалювання викопного палива, що містить вуглеводні.

У 2008 році Європейський Союз зробив важливий внесок у боротьбу зі зміною клімату. Європейська Рада вирішила, що до 2020-го ЄС скоротить свої викиди щонайменше на 20% (порівняно з рівнем 1990 року), збільшить на ринку до 20% частку енергії з поновлюваних джерел і скоротить загальне споживання енергії на 20%. Було також ухвалено, що 10% палива для транспорту має бути біологічного, електричного або гідрогенного походження.

У жовтні 2014 року лідери ЄС погодилися з пропозиціями Єврокомісії і схвалили нові амбітні цілі. Зокрема, що до 2030 року обсяги шкідливих викидів буде зменшено на 40% порівняно із 1990-м. На Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем клімату у Парижі в грудні

© Westend61/Gettyimages

Євросоюз є світовим лідером у протидії змінам клімату та заохоченні сталого розвитку.

2015 року країни ЄС рішуче діяли разом, це забезпечило підписання 195 країнами обов'язкової угоди з підтримки збільшення середньої температури планети на рівні нижче 2°C. Бідні країни світу потребують фінансової допомоги для скорочення викидів та адаптації до кліматичних змін. З цього приводу з Європейського фонду розвитку в період 2014-2020 років. ЄС виділить щонайменше 14 млрд. євро. Політичний процес ратифікації Європейським Союзом Паризької угоди було завершено 4 жовтня 2016 року, коли Європейський Парламент схвалив ратифікацію та вона набрала чинності.

Країни ЄС домовились про обов'язкове законодавство, спрямоване на скорочення шкідливих викидів в ЄС. Велика частина зусиль полягає в інвестуванні у нові технології, що також створює робочі місця та економічне зростання. Схема торгівлі «емісією» у масштабах всього ЄС спрямована на те, щоб забезпечити ефективне проведення необхідних скорочень викидів шкідливих газів.

ЄС також займається іншими питаннями у сфері довкілля: такими як шум, відходи, охорона природних місць проживання, вихлопні гази, хімічні речовини, промислові аварії, очистка водоймищ. Він також планує виробити колективний підхід із запобігання природним та спричиненим людською діяльністю катастрофам, таким як виливи нафти або лісові пожежі.

Європейський Союз постійно вдосконалює своє законодавство задля забезпечення кращого захисту здоров'я населення. Наприклад, було вирішено доопрацювати законодавство ЄС щодо хімічних речовин і замінити попередні, фрагментовані правила на єдину систему їх реєстрації, оцінки та авторизації. Ця система використовує центральну базу даних, керовану з 2008 року розташованим у Гельсінкі Європейським хімічним агентством. Метою є запобігання забрудненню повітря, води, ґрунту та споруд, збереження біорозмаїття, покращення здоров'я та безпеки громадян ЄС і, водночас, підтримка конкурентоспроможності європейської промисловості.

Б. Технологічні інновації

Засновники Європейського Союзу справедливо вважали, що майбутнє процвітання Європи залежатиме від її здатності залишатися світовим лідером в області технологій. Вони розуміли, що від спільних європейських досліджень можна отримати величезні переваги. Тож 1958 року одночасно з ЄЕС вони заснували Евратом – Європейське співтовариство з атомної енергії. Його метою було спільне використання у країнах ЄС ядерної енергії в мирних цілях за допомогою Об'єднаного дослідницького центру.

Однак для того, щоб не відстати від прискорених темпів глобальної конкуренції, європейські дослідження потребували диверсифікації та усунення бар'єрів між національними дослідницькими програмами. Об'єднуючи якомога більшу кількість науковців із різних галузей науки, ЄС допомагає їм у промисловому застосуванні їхніх відкриттів.

Спільні наукові дослідження на рівні ЄС покликані доповнювати національні програми досліджень. Їх зосереджено на проектах, що об'єднують лабораторії в різних країнах Євросоюзу. Вони також підтримують фундаментальні дослідження у таких областях як керований термоядерний синтез – потенційно невичерпне джерело енергії для XXI століття. Крім того, вони сприяють розвитку досліджень і технологій у таких ключових галузях як електроніка і комп'ютерні технології, які відчувають жорстку конкуренцію з боку неєвропейських ринків.

Метою ЄС є досягти, щоб на дослідження витрачали 3% його сукупного ВВП. Досягнення цього до 2020 року дозволило б створити 3,7 млн. нових робочих місць та збільшити щорічний сукупний ВВП Євросоюзу на 795 млрд. євро.

Найбільшою програмою Євросоюзу з розвитку досліджень та інновацій є на

сьогодні Горизонт-2020. Її бюджет на 2014-2020 роки становить близько 80 млрд. євро. Метою програми, як і всієї політики ЄС в цій сфері, є досягти економічного зростання та збільшення зайнятості. Горизонт-2020 має на меті підняти науку в ЄС до найвищого світового рівня, усунути бар'єри для інновацій.

Програма є відкритою для дослідників, з простою структурою, мінімально бюрократизованою, отож науковці та дослідники можуть концентруватися на справді важливих речах. Це сприяє тому, що нові проекти затверджуються і починають працювати швидше, оперативніше досягають перших результатів.

© sergioforlino

Для більш ефективного постачання енергії потрібно краще зв'язати енергетичні мережі по всій Європі.

В. Енергозбереження

Більше половини всіх джерел енергії в ЄС зараз імпортуються, що робить Євросоюз найбільшим імпортером енергії в світі. Європейці вразливі до скорочення пропозицій або зростання цін, спричинені міжнародними кризами. У цьому контексті ЄС прагне зменшити споживання викопного палива та протидіяти процесу глобального потепління.

Для економії енергії її використовують більш розумно, розробляють альтернативні джерела (особливо її відновлювані види) та посилюють міжнародне співробітництво. Краща теплоізоляція будинків є однією з ключових сфер, оскільки саме там ЄС використовує 40% своєї енергії та створює 36% шкідливих викидів, таких як парникові гази. Дослідження та розробки з енергетики в Європі зосереджені на сонячній, вітровій, та ядерній енергетиці.

Важливим пріоритетом у енергетичній політиці є забезпечення кращого з'єднання енергетичних та транспортних мереж у Європі. Це призведе до більш ефективного використання енергії як з технічних причин, так і через спільні ринки. Більшість проектів, які користуються інвестиційним планом для Європи, розпочатого президентом Юнкером у 2014 році, сприятимуть ефективній, екологічно чистій та поновлюваній енергії. До них відносяться з'єднання енергетичних мереж Іспанії та Португалії з Францією та зв'язування мереж навколо Балтійського моря.

Задля забезпечення безперебійності постачання енергії Європа діє на міжнародній арені, зокрема з Росією та Близьким Сходом.

II. ПОЛІТИКА СОЛІДАРНОСТІ

Для забезпечення належної роботи єдиного ринку (див. розділ б) потрібно виправити присутні на ньому дисбаланси. Це і є метою «політики солідарності» ЄС, покликаної допомогти слаборозвиненим регіонам та нестабільним секторам економіки. Євросоюз також повинен зробити внесок у сприяння реструктуризації галузей, які відчутно постраждали від стрімко зростаючої міжнародної конкуренції.

А. Регіональна допомога

У бюджеті ЄС на 2014–2020 роки 351 млрд. євро. Регіональна політика спрямована на досягнення трьох цілей.

Відповідно до бюджету ЄС на 2014-2020 роки на регіональну допомогу передбачено 325 млрд. євро, або 34% бюджету ЄС. Ці кошти буде спрямовано у регіони та міста країн-членів ЄС для сприяння створення нових робочих місць, поліпшення економіки, а також вирішення проблем зміни клімату, енергетичної залежності та соціальної ізоляції.

Ці цілі фінансуються спеціальними фондами ЄС, які доповнюють або стимулюють інвестиції приватного сектору та національних або регіональних урядів:

- **Європейський фонд регіонального розвитку** використовується для фінансування проектів регіонального розвитку з метою покращення економіки у відсталих регіонах. Це включає реконструкцію промислових зон, що занепадають.
- **Європейський соціальний фонд** слугує для фінансування професійного навчання та допомоги людям у пошуку роботи. Нова ініціатива з бюджетом у розмірі 6 млрд. євро була розроблена для допомоги молодим людям вийти на ринок праці у регіонах, де рівень безробіття серед молоді досяг 25%. Фінансування спрямоване на те, щоб безробітні отримували відповідне навчання.

- **Фонд згуртування** фінансує транспортну інфраструктуру та довкілля у країнах Євросоюзу де ВВП на душу населення менше ніж 90% від середнього показника в ЄС.

Б. Спільна сільськогосподарська політика та спільна політика у сфері рибальства

Метою спільної сільськогосподарської політики, як це було визначено в першому Римському договорі від 1957 року, є забезпечення належного рівня життя фермерів, стабілізація ринків, сприяння тому, аби споживачі отримували сільськогосподарську продукцію за справедливими цінами, модернізація фермерської інфраструктури. Ці завдання були успішно виконані. Споживачі сьогодні убезпечені від проблем із постачанням сільгосп-продукції, ціни на неї підтримуються на стабільному рівні й захищені від коливань на світовому ринку. Фінансування спільної сільськогосподарської політики відбувається через Європейський сільськогосподарський фонд керування та гарантій та Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій.

Однак спільна сільськогосподарська політика стала жертвою власного успіху. Виробництво зростало значно швидше, ніж споживання, що лягало тягарем на бюджет ЄС. Для розв'язання цієї проблеми сільськогосподарська політика потребувала перегляду. Результатом цих реформ стало обмеження виробництва.

Нова роль фермерського співтовариства полягає у забезпеченні певного рівня економічної активності на сільських територіях ЄС та у захисті їхнього розмаїття. Це розмаїття та визнання «сільського способу життя» людей, що мешкають у гармонії з землею, є важливою складовою

європейської самобутності. Крім того, європейське сільське господарство має відігравати важливу роль у протидії змінам клімату, захисті дикої природи та продуктовому забезпеченні планети.

Європейський Союз має спільну ринкову політику. Правила щодо управління риболовецьким флотом та збереження рибних запасів встановлені на європейському рівні.

В. Соціальний вимір

Мета соціальної політики ЄС полягає у виправленні найбільш кричущих проявів нерівності в європейському суспільстві. Європейський соціальний фонд було засновано 1961 року з наміром сприяти створенню нових робочих місць, допомагати працівникам у зміні видів та місць роботи.

ЄС намагається покращити соціальні умови в Європі не тільки за рахунок фінансової допомоги. Сама вона ніколи не зможе вирішити всі проблеми, викликані економічним спадом або недостатнім розвитком регіону. Динамічні результати зростання повинні, передовсім, заохочувати соціальний прогрес. Це має супроводжуватися законодавством, яке б забезпечувало міцний фундамент мінімальних прав. Деякі з них закріплені у договорах, наприклад, права жінок і чоловіків на однакову оплату за одну й ту ж працю; інші викладені в директивах щодо захисту працівників (здорові та безпечні умови праці) та основних стандартах безпеки.

Хартія про основні соціальні права, що стала невід'ємною частиною Договору в 1997 році, визначає права, якими мають користуватися всі працівники в ЄС: право на вільне пересування, справедливу оплату праці, покращення умов праці, соціальний захист, право створювати асоціації і проводити колективні

переговори, право на професійну підготовку, рівність жінок та чоловіків, право працівників на інформацію, консультації та участь, право на здорові та безпечні умови праці, захист дітей, літніх людей та інвалідів.

У даний час проводяться дискусії щодо організації європейського соціального захисту на майбутньому ринку праці, на який все більше впливають нові технології та глобалізація.

Анна з Любліна, Польща, керує власним дитячим садком, частково завдяки проекту, спрямованому на підтримку жінок-підприємців, що впроваджується Європейським соціальним фондом.

III. ЦІНА ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ: БЮДЖЕТ ЄС

Для фінансування своєї політики у різних сферах Європейський Союз має річний бюджет, який у 2016 році становитиме більше 155 млрд. євро. Це становить 1,04% загального валового національного доходу всіх держав-членів.

Цей бюджет фінансується за рахунок так званих власних ресурсів ЄС. Ці ресурси в основному складаються з:

- сплаченого мита за імпортовані з-поза меж ЄС товари, зокрема за сільськогосподарську продукцію;
- відсотку податку на додану вартість від товарів і послуг на всій території ЄС;
- внесків від держав-членів відповідно до їхнього національного валового доходу.

Розподіл витрат можна проілюструвати на прикладі бюджету на 2016 рік:

- конкурентоздатність та економічне зростання – 70 млрд. євро, кошти прямують на підтримку регіонів та інвестицій, дослідницькі програми та транс'європейські транспортні та енергетичні мережі;
- природні ресурси – 62 млрд. євро, кошти призначені головним чином для сільського господарства, сільського розвитку та довкілля;
- безпека та громадянство – 4 млрд. євро, основні напрямки захист кордонів та програми «Erasmus+»;
- глобальна Європа – 9 млрд. євро, це фінансування зовнішньої політики та допомоги в галузі розвитку;
- адміністративні витрати – 9 млрд. євро.

Кожний річний бюджет є частиною семирічного бюджетного циклу, який називають «фінансовою перспективою». Фінансову перспективу розробляє Європейська Комісія, вона вимагає одностороннього схвалення державами-членами та проведення переговорів і узгодження з Європейським Парламентом. Багатогалузева фінансова структура на період 2014-2020 роки була прийнята в 2013 році. Загальний обсяг витрат, порівняно з попереднім періодом 2007-2013 роки, було зменшено приблизно на 3%.

Цей план витрат спрямований на збільшення економічного зростання та створення нових робочих місць у Європі. Збільшено фінансування наукових досліджень та інновацій, освіти та навчання, а також зовнішніх зв'язків. Певні кошти будуть використані для боротьби зі злочинністю та тероризмом, а також для політики міграції та надання притулку біженцям. Очікується, що витрати на поліпшення клімату складуть принаймні 20% витрат ЄС на період 2014-2020 роки.

ДЕСЯТЬ ПРІОРИТЕТІВ ДЛЯ ЄВРОПИ

3 листопада 2014 року Європейська Комісія, яку очолює Жан-Клод Юнкер, визначила наступні 10 найважливіших пріоритетів

1. Новий стимул для створення робочих місць, зростання та інвестицій

2. Створення єдиного інформаційного ринку

3. Стабільний енергетичний союз з урахуванням подальшої політики зі зміни клімату

4. Глибокий та прозорий внутрішній ринок з посиленою промисловою базою

5. Глибший і більш справедливий економічний та валютний союз

6. Розумна та збалансована вільна торгова угода з США

7. Сфера правосуддя та фундаментального права, засновані на взаємній довірі

8. Нова політика щодо міграції

9. Посилення впливу на глобальній арені

10. Союз демократичних змін

ХТО ЩО РОБИТЬ? ЯК РОЗПОДІЛЯЮТЬСЯ ОBOB'ЯЗКИ МІЖ ЄС ТА ЙОГО ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ

Європейський Союз самостійно несе відповідальність за:

- митний союз
- правила, що регулюють конкуренцію в рамках єдиного ринку
- грошово-кредитну політику для країн єврозони
- збереження морських біологічних ресурсів у рамках загальної політики рибальства
- загальну торговельну політику
- укладення міжнародних угод, коли це передбачено в законодавстві ЄС

Європейський Союз та його держави-члени несуть відповідальність за:

- єдиний ринок
- аспекти соціальної політики, які зазначені в Лісабонському договорі
- економічну та соціальну згуртованість
- сільське господарство і рибальство, окрім збереження морських біологічних ресурсів
- охорону довкілля
- захист прав споживачів
- транспорт
- транс'європейські мережі
- енергію
- створення простору свободи, безпеки та справедливості
- аспекти загальної безпеки, пов'язані з громадським здоров'ям, згідно з Лісабонським договором
- технологічні розробки і науково-дослідницький простір
- співпрацю в області гуманітарної допомоги

Області, в яких відповідальні держави-члени, а ЄС може грати допоміжну та координуючу роль:

- захист та поліпшення здоров'я людини
- промисловість
- культура
- туризм
- освіта, професійна підготовка молоді, спорт
- цивільний захист
- адміністративне співробітництво

розділ

6 Єдиний ринок

Transport
Investment

Mobility

Protection

Banking

Free movement

Rights

Access

Competition

Health Fair

Opportunities

- ▶ Єдиний ринок є одним із найбільших досягнень Європейського Союзу. Обмеження щодо торгівлі та вільної конкуренції між державами-членами було поступово усунуто, що призвело до покращення рівня життя громадян.
- ▶ Основою для єдиного ринку є «Чотири свободи»: вільне пересування людей, товарів, послуг та капіталу.
- ▶ ЄС реалізував низку ініціатив (щодо транспорту, конкуренції тощо) для забезпечення якомога більшої вигоди багатьом підприємствам і споживачам від відкриття єдиного ринку.
- ▶ Єдиний ринок ще не став єдиним економічним простором. Деякі сектори економіки (зокрема послуги, що забезпечують публічні потреби) досі регулюються національним законодавством. Свобода у наданні послуг несе переваги, оскільки стимулює економічну активність.
- ▶ Фінансова криза, що розпочалась у 2008 році, призвела до створення «банківського союзу» з більш жорсткими правилами захисту заощаджень та спільного європейського нагляду за банками.

I. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ 1993 РОКУ

A. Межі спільного ринку

Римський договір від 1957 року про створення Європейського економічного співтовариства дозволив скасувати митні бар'єри всередині Співтовариства і встановити спільні митні тарифи для товарів з країн, що не є членами ЄЕС. Цієї мети було досягнуто 1 липня 1968 року.

Однак митні збори – це лише один із чинників, що заважали торгівлі всередині ЄЕС. У 1970-х роках були й інші торгові бар'єри, які перешкоджали завершенню формування єдиного ринку. Вільний рух людей, товарів та капіталів ускладнювали технічні норми, стандарти безпеки та охорони здоров'я, національні правила про право займатися певними професіями, валютний контроль.

B. Завдання 1993 року

У червні 1985 року Комісія під керівництвом тодішнього Президента Жака Делора опублікувала «Білу книгу», що містила плани зі скасування протягом семи років усіх фізичних, технічних та податкових бар'єрів на шляху вільного пересування в межах ЄЕС. Метою було стимулювати розвиток торгівлі та промисловості у рамках «єдиного ринку» – спільного великого економічного простору, подібного до ринку США.

Переговори між державами-учасницями привели до появи нової угоди – Єдиного європейського акта, що набув чинності в липні 1987 року. Його положення передбачали:

- розширення повноважень Співтовариства у деяких сферах (соціальна політика, наукові дослідження, охорона довкілля);
- створення єдиного ринку до кінця 1992 року;
- частіше застосування ухвалення рішень більшістю голосів у Раді міністрів задля спрощення процесу вирішення питань щодо єдиного ринку.

II. ПРОГРЕС У ПОБУДОВІ ЄДИНОГО РИНКУ

A. Фізичні бар'єри

Прикордонний контроль щодо товарів, як і митний огляд людей, було скасовано. В разі необхідності можуть застосовуватися нерегулярні вибіркові поліцейські перевірки у рамках боротьби зі злочинністю та наркотиками.

У червні 1985 року п'ять із 10 держав-членів підписали Шенгенську угоду, яка передбачала співробітництво поліцейських органів, а також започаткувала спільну політику з надання притулку та візову політику. Це дало можливість повністю скасувати перевірки осіб на кордонах між країнами Шенгенської зони (див. розділ 10: «Європа свободи, безпеки та справедливості»). Сьогодні до неї входять 26 європейських країн, у тому числі чотири (Ісландія, Норвегія, Швейцарія та Ліхтенштейн), які не є членами ЄС.

B. Технічні бар'єри

Країни ЄС домовилися про взаємне визнання національних правил щодо продажу більшості продуктів. Після ухвалення в 1979 році Європейським Судом рішення у знаменитій справі діжонського лікеру («Cassis de Dijon») будь-який продукт, що легально виробляють і продають в одній країні ЄС, повинен бути допущений на ринки всіх інших держав-членів.

Щодо послуг, то країни ЄС взаємно визнають або координують свої національні правила, що дозволяють займатися такими професіями як юриспруденція, медицина, туризм, банківська справа або страхування. Однак питання свободи пересування осіб є ще далеким від остаточного розв'язання. Незважаючи на директиву 2005 року про визнання професійної кваліфікації, далі існували перешкоди, які заважали людям переїздити до інших країн ЄС або займатися там певними видами професійної діяльності. Тим не менш, сьогодні для

кваліфікованих працівників (юристів або лікарів, будівельників чи сантехніків) свобода практикувати у будь-якій країні Євросоюзу стає дедалі більшою.

Європейська Комісія вжила заходів для полегшення мобільності працівників, зокрема через забезпечення взаємного визнання країнами ЄС документів про вищу освіту або професійну кваліфікацію. Деякі люди тимчасово працюють в інших країнах ЄС, правила Євросоюзу визначають, що умови праці для так званих «відряджених робітників» повинні бути на рівні тих, що і для інших працівників країни, де ця робота виконується.

B. Податкові бар'єри

Податкові бар'єри було поступово зменшено шляхом часткового вирівнювання національних ставок ПДВ, які погодили держави-члени ЄС. Вони домовилися про спільні правила та мінімальні ставки, щоб уникнути спотворення конкуренції через кордони в ЄС.

Г. Державні замовлення

Контракти на роботу у державному секторі є основною частиною економіки, що становить 19% ВВП. Незалежно від того, хто їх оголошує, конкурси на державні контракти нині є відкритими для учасників з будь-якої країни ЄС. Це передбачає директива, що поширюється на послуги, поставки та виконання робіт у багатьох секторах, зокрема водопостачанні, енергетиці та телекомунікаціях.

Переваги від єдиного ринку отримують усі споживачі. Наприклад, відкритість національних ринків послуг суттєво знизила вартість національних телефонних дзвінків порівняно з цінами, які були 10-15 років тому. Конкурентний тиск також значно знизив тарифи на авіаперевезення у Європі.

III. НА ПОРЯДКУ ДЕННОМУ

A. Фінансові послуги

У 2008 році в результаті іпотечної кризи в Сполучених Штатах масштабні фінансові потрясіння вдарили по економіках та банківських системах світу й 2009-го занурили Європейський Союз у рецесію. Подальша реакція частково полягала у реформуванні роботи банків та фінансової системи з тим, щоб зробити їх більш прозорими та відповідальними. Це стало можливим завдяки створенню «банківського союзу». Нові правила ЄС задля забезпечення більш надійного захисту банківських депозитів збільшують розмір уставного капіталу банків, регулюють складні фінансові операції та встановлюють обмеження на прибуток трейдерів. Банки в єврозоні контролюються загальноєвропейською системою під керівництвом Європейського центрального банку. Є також нові правила щодо процедури банкрутства. Тепер спеціальний фонд гарантує, що витрати, пов'язані з цими закриттями, здійснюються банками, а не платниками податків.

Нові правила ЄС з економічного та фінансового управління допомогли навести лад у цій сфері та зміцнити банківський сектор.

IV. ПОЛІТИКА, НА ЯКІЙ БУДУЄТЬСЯ ЄДИНИЙ РИНОК

Євросоюз працює над подальшим посиленням єдиних ринків капіталу. Мета полягає у тому, щоб малі підприємства могли легше фінансувати свою діяльність та робити її більш привабливою для інвестування у Європі.

Також обговорюються реформи корпоративного оподаткування. Ідея полягає в тому, що країни-члени ЄС повинні домовитися про загальні правила щодо того, як обчислити основу, на яку вони оподатковують бізнес. Країни все ще матимуть різні податкові ставки, однак загальні правила дозволять підприємствам працювати через кордони набагато дешевше та зменшать податкове ухиляння. Крім того неможливо, щоб окремі країни пропонували вигідні податкові ставки для бізнесу, щоб залучати інвестиції з-за кордону.

Б. Порушення авторських та суміжних прав

Продукція ЄС потребує захисту від піратства та підробок. За оцінкою Європейської Комісії ці злочини коштують Євросоюзу тисяч робочих місць щорічно. Саме тому Комісія та національні уряди працюють над захистом авторських прав та патентів.

Відкриття ринку телекомунікацій для конкуренції суттєво скоротило витрати споживачів цих послуг.

А. Транспорт

Діяльність ЄС спрямована головним чином на забезпечення свободи надання послуг наземним транспортом. Зокрема на гарантування транспортним компаніям вільного доступу до міжнародного транспортного ринку і допуск фірм з одних країн Євросоюзу до транспортних ринків інших. ЄС також провів велику роботу із забезпечення добросовісної конкуренції в секторі автомобільного транспорту. Наприклад, шляхом гармонізації правил щодо кваліфікації робітників та доступу до ринку, свободи відкриття бізнесу та надання послуг, часу перебування за кермом та безпеки дорожнього руху.

У секторі повітряного транспорту Європи раніше домінували національні перевізники й державні аеропорти. Єдиний ринок докорінно змінив ситуацію. Кожна з авіакомпаній ЄС може тепер здійснювати повітряні перевезення в рамках Союзу за будь-яким маршрутом та встановлювати тарифи на будь-якому рівні. В результаті цього було відкрито багато нових маршрутів і значно знижено ціни. Користь отримали всі – пасажери, авіакомпанії, аеропорти та співробітники.

Подібним чином пасажери отримують вигоду від посилення конкуренції між залізничними компаніями.

Морський транспорт підпорядковується прийнятим в ЄС правилам конкуренції – незалежно від того, здійснюються перевезення європейськими компаніями чи судами під прапорами країн, що не належать до ЄС. Ці правила спрямовано на боротьбу з недобросовісною практикою ціноутворення (з так званими «зручними прапорами»), а також для розв'язання серйозних проблем суднобудівної промисловості Європи.

Від початку XXI століття Європейський Союз фінансує нові амбітні технологічні проекти, такі як система супутникової навігації «Галілео», Європейська система управління залізницями та програма вдосконалення систем аеронавігації «SESAR».

Стали набагато суворішими правила безпеки дорожнього руху щодо, зокрема, технічного стану автотранспорту, перевезення небезпечних вантажів і безпеки на дорогах. Пасажири в ЄС, включаючи пасажирів з обмеженою рухливістю, мають право на точну, своєчасну та доступну інформацію, допомогу та, за певних обставин, компенсацію у разі скасування або тривалих затримок. Інвестиції у транспортну інфраструктуру є головним пріоритетом інвестиційного плану ЄС для Європи, розпочатої у 2014 році.

Б. Конкуренція

Політика ЄС у сфері конкуренції має важливе значення для забезпечення того, щоб у рамках єдиного європейського ринку конкуренція була не тільки вільною, а й чесною. Європейська Комісія реалізує цю політику і разом із Європейським Судом забезпечує дотримання її правил.

Метою політики є запобігти порушенню принципу вільної конкуренції на єдиному ринку у результаті змов між підприємствами, допомоги з боку держави або нечесної монополізації.

Компанії або компетентні органи повинні повідомляти Європейську Комісію про всі здійснювані ними угоди, які стосуються положень договорів ЄС. Комісія також повинна бути повідомлена про будь-яке злиття чи поглинання, що може призвести до створення монополії. Комісія може накласти штраф безпосередньо на будь-яку компанію, яка порушила правила конкуренції або не надала необхідної інформації, так сталося з Microsoft, яку в 2008 році було оштрафовано на 900 млн. євро. У 2015 році Комісія розпочала розслідування американського інтернет-гіганта Google та російської газової компанії «Газпром» щодо можливого зловживання домінуючою позицією на ринку. У квітні 2016 року Комісія повідомила Google свої попередні висновки про те, що компанія, порушивши антимонопольні правила ЄС, зловживала своїм панівним становищем, наклавши обмеження на виробників пристроїв Android та операторів мобільних мереж.

У разі надання незаконної допомоги з боку держави або неповідомлення про таку допомогу Комісія може вимагати, щоб одержувач повернув її державі. Податкові пільги, надані урядами окремим компаніям, також можуть розглядатися як незаконна державна допомога. Наприклад, у серпні 2016 року Європейська комісія зробила висновок, що Ірландія надала податкових пільг компанії Apple на суму 13 млрд. євро.

В. Захист споживачів та охорона здоров'я

Законодавство ЄС у цій сфері спрямовано на те, щоб усі споживачі мали однаковий рівень фінансової захищеності та охорони здоров'я – незалежно від того, в якій із країн Європейського Союзу вони живуть, подорожують або роблять покупки. Необхідність загальноєвропейського захисту стала особливо гострою наприкінці 1990-х, коли існувало побоювання щодо безпечності харчових продуктів у зв'язку з проблемою коров'ячого сказу. Для створення міцної наукової основи законодавства з питань безпечності продуктів харчування 2002 році було засновано Європейський орган з безпечності харчових продуктів.

Загальноєвропейський захист споживачів потрібен також і в багатьох інших галузях. Тому існують численні директиви ЄС щодо безпечності косметичної продукції, іграшок, феєрверків тощо. У 1993 році було створено Європейське медичне агентство, яке розглядає заявки на отримання дозволу на продаж на європейському ринку лікарських препаратів. Без такого дозволу ліки не можуть потрапити на ринки країн ЄС.

Євросоюз докладає зусиль для того, щоб його громадяни не стали жертвою некоректної або оманливої реклами, недоброякісної продукції або зловживань у таких сферах як споживче кредитування, замовлення поштою або продажі через Інтернет.

РОЗДІЛ

7

Євро

- ▶ Євро є єдиною валютою, яку станом на 2017 рік використовують 19 із 28 держав-членів Європейського Союзу. Євро запровадили у 1999 році для безготівкових розрахунків, а з 2002 року – для всіх розрахунків, після введення в обіг євробанкнот та євромонет.
- ▶ Очікується, що кожна з країн, які приєднуються до ЄС, перейде на євро після досягнення необхідних критеріїв. У довгостроковій перспективі до євросони повинні приєднатися практично всі держави ЄС.
- ▶ Євро несе європейським споживачам значні переваги. Ті, що подорожують, позбавлені витрат і незручностей, пов'язаних з обміном валюти. Покупці можуть безпосередньо порівняти вартість товарів і послуг у різних країнах. Ціни є стабільними завдяки Європейському центральному банку, робота якого й полягає у підтримці цієї стабільності. Крім того, євро став основною резервною валютою наряду з долларом США. Під час фінансової кризи 2008 року належність до євросони виявилася для її учасників захистом від конкурентної девальвації та від атак спекулянтів.
- ▶ Структурна слабкість економік деяких держав-членів робить з євро мішень для спекулятивних атак. Для протистояння таким ризикам та фінансової допомоги країнам євросони інституції ЄС і держави-члени вирішили 9 травня 2010 року створити «механізм фінансової стабілізації», який згодом було трансформовано у Європейський фонд фінансової стабільності з обсягом акумульованих коштів у 780 млрд. євро. Ключове питання на майбутнє – як домогтися тіснішої координації та більшої економічної солідарності між державами-членами, яким потрібно забезпечити ефективне управління державними фінансами та скоротити бюджетні дефіцити.

I. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ЄВРО

A. Європейська монетарна система (ЄМС)

У 1971 році Сполучені Штати вирішили більше не прив'язувати долар до офіційної ціни на золото, що забезпечувало глобальну валютну стабільність після Другої світової війни. Це поклало край системі фіксованих обмінних курсів. Директори центральних банків країн ЄС ухвалили рішення про те, що коливання між європейськими валютами не може перевищувати 2,25%. Таким чином було створено Європейську монетарну систему (ЄМС), яка почала функціонувати у березні 1979 року.

На Європейській Раді у Мадриді у червні 1989 року лідери ЄС схвалили триетапний план економічного та монетарного союзу. Він став частиною Маастрихтського Договору про Європейський Союз, ухваленого Європейською Радою у грудні 1991 року.

Б. Три етапи

Перший етап, розпочатий 1 липня 1990 року, передбачав:

- цілком вільний рух капіталів в межах ЄС (скасування валютного контролю);
- збільшення структурних фондів задля активізації зусиль з усунення нерівностей у розвитку європейських регіонів;
- економічне зближення, яке забезпечувалося завдяки багатосторонньому нагляду за економічними політиками держав-членів.

Другий етап розпочався 1 січня 1994 року. Він передбачав:

- створення Європейського монетарного інституту у Франкфурті, до складу якого увійшли керівники центральних банків країн ЄС;
- ствердження (або підтримка) незалежності національних центральних банків від урядового контролю;

- запровадження правил щодо обмеження дефіциту національного бюджету.

Третім етапом став процес народження євро. Від 1 січня 1999 року до 1 січня 2002-го відбувався поступовий перехід на євро як на єдину валюту для країн ЄС, що брали в цьому процесі участь (Австрія, Бельгія, Греція, Ірландія, Іспанія,

Євро, загальна валюта з 1999 року, дозволила споживачам та підприємствам легше порівнювати ціни.

Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія та Франція). Європейський центральний банк перебрав на себе функції Європейського монетарного інституту і став відповідальним за монетарну політику, яка відтепер формувалася та імплементувалася у новій валюті.

Три країни (Данія, Сполучене Королівство та Швеція) з політичних та технічних причин вирішили не переходити на євро після його запровадження. Словенія приєдналася до зони євро 2007 року. Після неї були Кіпр та Мальта у 2008 році, Словаччина у 2009-му, Естонія у 2011 році, Латвія у 2014-му та Литва, яка перейшла на євро 1 січня 2015 року.

Таким чином, зона євро сьогодні охоплює 19 країн ЄС, і кожна з нових держав-членів зможе увійти до неї після виконання необхідних умов.

Б. Критерії зближення

Для приєднання до зони євро кожна країна ЄС повинна задовольняти наступним п'яти критеріям зближення.

- Стабільність цін: рівень інфляції не може перевищувати середній рівень інфляції трьох держав-членів з найнижчим її рівнем більше ніж на 1,5%.
- Відсоткові ставки: довгострокові процентні ставки не можуть відрізнятися більше ніж на 2% відносно середніх процентних ставок трьох держав-членів з найнижчими відсотковими ставками.
- Дефіцит національного бюджету не повинен перевищувати 3% ВВП.
- Державний борг: не може перевищувати 60% ВВП.
- Стабільність обмінного курсу: курси валют повинні залишатися у межах затвердженої впродовж двох попередніх років граничної межі коливань.

В. Пакт про стабільність і зростання

У червні 1997 року в Амстердамі Європейська Рада ухвалила Пакт про стабільність і зростання. Він став незмінним зобов'язанням дотримуватися бюджетної стабільності, а також передбачав можливість застосування штрафів до будь-якої країни зони євро, дефіцит бюджету якої перевищив 3% ВВП. Ця ідея була ще більш посилена у 2012 році, коли уряди 25 країн ЄС підписали міжнародну угоду під назвою «Договір про стабільність, координацію та управління в економічному та валютному союзі». Він також відомий як фіскальний договір. Ця угода зобов'язала країни-учасниці імплемувати правила щодо збалансованого бюджету в національній законодавстві.

Після багатьох років світової економічної кризи деякі країни євросони все ще значно відстають від виконання критеріїв що закладені у цих угодах. Комісія та Єврогрупа продовжують закликати їх робити кроки до наближення до означених стандартів, особливо якщо мова йде про скорочення державного боргу.

Г. Єврогрупа

Єврогрупа складається з міністрів фінансів країн євросони. Вони зустрічаються, щоб координувати свою економічну політику і контролювати бюджетну та фінансову політику своїх країн. Єврогрупа представляє інтереси євро на міжнародних форумах.

Президентом Єврогрупи у січні 2013 року був обраний міністр фінансів Нідерландів Джереун Дієссльбьом, та переобраний у липні 2015 року на другий термін.

II. ЕКОНОМІЧНА ТА МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА З 2008 РОКУ

А. Наслідки фінансової кризи

Фінансова криза 2008 року значно збільшила державний борг у більшості країн ЄС. Євро захистив найбільш вразливі економіки від ризику девальвації, коли ті зіштовхнулися з нападами спекулянтів на світових фінансових ринках.

На початку кризи багато банків зіткнулися з проблемами, які призвели до того, що національні уряди були змушені їх дотувати, збільшуючи таким чином державний борг. Згодом увага була акцентована на деякі країни з великою заборгованістю, де погіршення бюджетного дефіциту було особливо цілеспрямованим протягом зими 2009-2010 років. Саме з цієї причини лідери ЄС створили «Європейський Механізм Стабільності». Цей «брандмауер» має кредитну спроможність 500 мільярдів євро в фондах, гарантованих країнами еврозони, та використовується для забезпечення фінансової стабільності в зоні євро. У період з 2010 по 2013 роки п'ять країн (Кіпр, Греція, Ірландія, Португалія та Іспанія) уклали угоди з різними органами ЄС та Міжнародним валютним фондом для фінансової допомоги. Угоди були адаптовані до ситуації в кожній країні, та зазвичай включали реформи, спрямовані на підвищення ефективності державного сектору у відповідних країнах. До кінця 2013 року Ірландія стала першою країною, яка успішно завершила узгоджену програму економічного регулювання та знову почала брати гроші безпосередньо на ринку капіталу. Португалія та Іспанія також поліпшили свою ситуацію, допомога ЄС цим країнам припинилась у 2014 році. Кіпр завершив програму допомоги у 2016 році.

З іншого боку Греція ускладнила здійснення структурних реформ її економіки, таких як раціоналізація державного сектору, приватизація та створення стійких пенсійних систем. Ці реформи були узгоджені в контексті двох програм допомоги у 2010 та 2014 роках. Вони були профінансовані ЄС, Європейським центральним банком та Міжнародним валютним фондом загальною вартістю 226 млрд.

євро. Перед тим, як у липні 2015 року було досягнуто третьої угоди були проведені тривалі та складні переговори, підґрунтям яких стали тверді зобов'язання грецького уряду запровадити політику, спрямовану на поліпшення державних фінансів та реформування економіки.

В. Зміцнення євро

У рамках реагування на кризу держави-члени запровадили положення Лісабонського договору, спрямовані на зміцнення економічного врядування ЄС. У процесі, що має назву «Європейський семестр», держави-члени зобов'язані в жовтні кожного року представляти у Комісію проекти своїх бюджетів на наступний рік. У разі необхідності вони повинні їх відкоригувати в світлі зауважень Комісії щодо будь-яких подальших дій, необхідних для досягнення спільних цілей які були узгоджені раніше. Основу для економічного та монетарного управління зоною євро становлять попереднє обговорення планів національного бюджету, моніторинг національних економік та посилення правил конкурентоспроможності з застосуванням санкцій, що застосовуються, якщо країни порушують фінансові правила.

Таким чином, у відповідь на глобальні фінансові та економічні зміни, ЄС має вжити більш суворих заходів для забезпечення того, щоб держави-члени відповідально управляли своїми бюджетами та фінансово підтримували один одного. Це єдиний спосіб забезпечити стабільність євро як єдиної валюти, та єдність держав-членів перед економічними викликами. Як Комісія, так і Європейський парламент підкреслюють важливість координації національних економічних та соціальних політик, оскільки, у довгостроковій перспективі, європейська валюта є нежиттєздатною без певної форми спільного економічного врядування.

У вересні 2015 року президент Комісії Жан-Клод Юнкер представив свої пропозиції щодо зміцнення зони євро. Вони були засновані на доповіді, яку склали п'ять інституцій ЄС, що займаються питаннями євро. План включає загальну систему гарантування банківських депозитів; єдине представництво еврозони в світових фінансових установах, таких як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк; більш демократичну та ефективну систему моніторингу національних бюджетів; координацію фіскальної політики та базові правила для соціального захисту та ринку праці. У підсумку це може означати створення загальної скарбниці для еврозони.

Європейський центральний банк зараз бере на себе відповідальність у роботі зі сприяння відродженню економіки. У 2015 році Банк розпочав так зване «кількісне пом'якшення», у рамках якого Банк викуповує борги, в основному державні, з метою стимулювання економіки. Це знижує процентну ставку, яка сприяє інвестиціям та полегшує державний борг. Це також знижує курс євро щодо інших валют, що є корисним для європейського експорту.

Європейський Механізм Стабільності допоміг країнам ЄС, які особливо сильно постраждали від економічної кризи. Прикладом є Греція.

РОЗДІЛ

8

Створювати, спираючись на знання та інновації

Investment
Smart
Internet
Connected
Productivity
Competition
Growth
Digital
Innovation
Jobs
Research
Green

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЄС СПРЯМОВАНА НА:

- ▶ відповідати на глобалізацію та економічну кризу, відновлюючи конкурентоспроможність європейської економіки у різних галузях (телекомунікації, послуги, енергетика, нові екологічно чисті технології для сталого розвитку);
- ▶ забезпечити:
  - «розумне» зростання: заохочення знань, інновацій, освіти й розвитку цифрового суспільства;
  - стале зростання: сприяння ефективнішому використанню ресурсів, створенню екологічно чистої та конкурентоспроможної економіки;
- ▶ недискримінаційне зростання: сприяння економіці високої зайнятості, яка забезпечуватиме соціальну і територіальну згуртованість.

I. ЄВРОПА ДОЛАЄ КРИЗУ

На початку 90-х років глобалізація почала стрімко змінювати економіку та повсякденне життя людей у всьому світі. Всюди країни ставали все більш взаємозалежними. Виробництво в Європі зіткнулось з жорсткою конкуренцією з економіками, що розвиваються, зокрема з Китаєм та іншими азіатськими країнами, чий нижчий рівень заробітної плати зробили їх більш конкурентоспроможними. Це розхитувало основу європейської моделі суспільства, яка базується на державних соціальних послугах та високих стандартах життя.

Але в той же час технологічна революція, включаючи Інтернет та нові інформаційні та комунікаційні технології, відкрила нові можливості для зростання та зайнятості.

© shock/Adobe Stock

Молоді люди можуть створювати нові компанії, отримавши інвестиції за допомогою ефективного ринку капіталу.

Зовсім недавно світ вразили великі фінансові та економічні проблеми. Криза розпочалася в американському фінансовому секторі з так званими «субстандартними» позиками, а високий рівень боргів в Європі посилив ситуацію. Наслідком цього став серйозний економічний спад та збільшення безробіття в Європі. Це було найгіршою кризою після 1929 року, що в підсумку призвело до Другої світової війни. Соціальні наслідки рецесії, що набрали максимум у 2010 році і почали зменшуватись після помірнього зростання з 2014 року, стали свідченням різкого зростання безробіття, особливо на півдні Європи та серед молоді.

II. ЩО БУЛО ЗРОБЛЕНО НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РІВНЯХ?

Зусилля з відродження економіки в основному були потрібні на національному рівні. Головним пріоритетом для країн ЄС стало зменшення їх державного боргу, який значно виріс внаслідок збільшення витрат на соціальне забезпечення після кризи. Деякі країни суворо прямували до цієї мети, тоді як інші були повинні просити більше часу для досягнення узгодженого розміру заборгованості на рівні 3%. Зрозуміло, що політичний вибір, зроблений кожним урядом для врегулювання кризи, безпосередньо вплинув на їх громадян: чи погодяться вони на збільшення пенсійного віку, зменшення відшкодування на охорону здоров'я та якості їх соціальних послуг, або модернізацію їх громадських адміністрацій. Інше питання – як військові витрати впливають на їх безпеку, чи слід їх зменшувати, підтримувати на певному рівні або збільшувати під час міжнародних заворушень?

У цей час ЄС та його інститути відіграли активну роль для відродження економіки. Одночасно з низкою заходів, спрямованих на консолідацію економічного та валютного союзу (див. Розділ 7), Комісія розпочала ряд ініціатив, спрямованих на зростання виробництва та соціальної єдності.

У рамках цієї стратегії 28 держав-членів ЄС погодились:

- Відвести Європейській комісії більшу роль у просуванні процесу, зокрема шляхом поширення «найкращої практики» щодо національної економічної політики; швидше реформувати свої фінансові ринки та системи соціального забезпечення; відкрити свої телекомунікаційні та енергетичні сектори для конкуренції.
- Вдосконалити свої системи освіти, створювати додаткові можливості для молоді у пошуках роботи, зміцнювати зв'язки між університетами та бізнесом, здійснювати більш швидкі заходи (наприклад, гармонізувати свої податкові та соціальні схеми) для створення європейського «єдиного

ринку» наукових досліджень, що дозволить знанням та технологіям вільно переміщуватися по Європі.

- Збільшити витрати на наукові дослідження та інновації до 3% ВВП (мета, прийнята Сполученими Штатами).

Жан-Клод Юнкер зайняв посаду президента Комісії у 2014 році з амбітною програмою, спрямованою на стимулювання зростання, зайнятості та інвестицій. Він розпочав свій інвестиційний план для Європи, спрямований на збільшення інвестицій на 315 млрд. євро у період 2015 по 2017 роки. Це стане можливим завдяки новому Європейському фонду стратегічних інвестицій у співпраці з Європейським інвестиційним банком. Зважаючи на успіх першого року цього фонду, в своєму виступі «Держава Союзу» у вересні 2016 року президент Юнкер запропонував подвоїти термін роботи фонду та забезпечити 500 млрд. інвестицій до 2020 року й 630 млрд. євро до 2022 року. Фонд гарантує позики для державних або приватних інвестицій, які в іншому випадку не могли бути профінансовані. Фонд має доступ до суми державних грошей, яка є базовим активом. Це означає, що він має широкі можливості до залучення приватних інвестицій у свої проекти. Фонд зосереджується на інвестиціях в інфраструктуру, зокрема у сектори високошвидкісних мереж даних та енергетичних мереж, транспортній інфраструктурі, освіті, дослідженнях та інноваціях, поновлюваних джерелах енергії та малих підприємствах. У 2016 році Європейська комісія запропонувала використовувати таку ж систему для сприяння інвестиціям в Африку та сусідні країни Європи.

III. ЄДИНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ РИНОК

Інтернет та цифрові технології відіграють важливу роль у створенні робочих місць у майбутньому. У той час як європейці перебувають на передовій у деяких областях, не всі інформаційні можливості працюють для людей та бізнесу. Лише 15% громадян ЄС купують онлайн з інших країн ЄС. Інтернет-компанії та початківці не користуються перевагами можливостей онлайн-росту, лише 7% малих підприємств продають товари через кордони.

Тому у 2015 році Комісія запровадила план дій для забезпечення єдиного інформаційного ринку. Він включає координацію законів для онлайн-покупок, щоб забезпечити кращий захист прав споживачів, дешеві транскордонні посилки, скасування гео-блокування, модернізація законів про авторське право та зміна правил для телекомунікаційних компаній. За даними Комісії, ці заходи можуть призвести до додаткового зростання в економіці ЄС на 415 млрд. євро на рік та створити 3,8 млн. нових робочих місць.

© Imago/Alamy Stock

Доступ до фільмів, музики та IT-послуг з інших країн ЄС – це те, що ми називаємо «єдиним інформаційним ринком».

Belonging

Involvement

Dignity

Citizenship

Health

Education

Culture

Diversity

Travelling

Equality

Free movement

Vote

9

Що означає бути європейським громадянином?

- ▶ Громадяни Європейського Союзу можуть подорожувати, жити і працювати у будь-якій країні ЄС.
- ▶ ЄС заохочує і фінансує програми для зближення громадян Євросоюзу, зокрема в галузі освіти та культури.
- ▶ Люди визнають символи спільної європейської ідентичності: єдину валюту, європейський прапор і гімн.
- ▶ Починає з'являтися «європейський публічний простір», що складається із загальноєвропейських політичних партій. Громадяни прямим голосуванням кожні п'ять років обирають новий Європейський Парламент, який потім затверджує новий склад Європейської Комісії.
- ▶ Відчуття належності до Європейського Союзу розвиватиметься поступово, в міру досягнення ним відчутних результатів і кращого роз'яснення того, що Союз робить для людей.

I. ПОДОРОЖУВАТИ, ЖИТИ І ПРАЦЮВАТИ В ЄВРОПІ

Громадянство Європейського Союзу закріплено у Договорі ЄС: «Кожна особа, яка має громадянство держави-члена, є громадянином Союзу. Громадянство Союзу доповнює, а не замінює національне громадянство» (стаття 20 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу). Але що означає громадянство ЄС на практиці?

Якщо ви громадянин ЄС, то маєте право подорожувати, жити та працювати у будь-якій з країн Союзу.

Якщо маєте закінчену вищу освіту після трьох і більше років навчання, ваша кваліфікація визнаватиметься в усіх країнах ЄС, оскільки держави-члени ЄС довіряють одна одній у тому, що стосується систем освіти та професійної підготовки.

Ви можете працювати в системі охорони здоров'я, освіти та інших публічних службах (за винятком поліції, збройних сил та ін.) будь-якої країни Європейського Союзу. Справді, що може бути більш природним, аніж винаймати британських вчителів для викладання англійської мови у Римі або заохочувати молодих бельгійських випускників брати участь у конкурсі на посаду державного службовця у Франції?

До того як розпочнете подорожувати країнами Євросоюзу, ви можете отримати від ваших національних служб європейську картку медичного страхування, що допоможе покрити витрати на медичне обслуговування у разі, якщо захворієте під час перебування в іншій країні.

II. ЯК ВИ МОЖЕТЕ СКОРИСТАТИСЯ ПРАВАМИ ГРОМАДЯНИНА ЄС

Будучи громадянином Європейського Союзу, ви є не лише працівником чи споживачем – ви маєте також конкретні політичні права. Після набуття чинності Маастрихтського договору ви, незалежно від громадянства, отримали право голосувати та балотуватися в якості кандидата на місцевих виборах у країні вашого проживання, а також на виборах до Європейського Парламенту.

Починаючи з грудня 2009 року, з набуттям чинності Лісабонського договору ви також маєте право звертатися до Комісії з законодавчими пропозиціями за умови, що зможете зібрати мільйон осіб із більшості країн ЄС, які підпишуть вашу петицію.

III. ОСНОВНІ ПРАВА

Відданість Європейського Союзу захисту прав громадян було чітко продемонстровано в Ніцці у грудні 2000 року, коли Європейська Рада урочисто проголосила Хартію фундаментальних прав Європейського Союзу. Її було розроблено конвентом, до складу якого увійшли представники інституцій ЄС, національних парламентів та урядів. Розділені на шість глав – гідність, свобода, рівність, солідарність, громадянські права та правосуддя – 54 її статті визначають фундаментальні цінності Європейського Союзу, цивільні, політичні, економічні та соціальні права громадян ЄС.

У перших статтях документу закріплюється людська гідність, право на життя, право на недоторканність особи, право на свободу вираження поглядів та свободу висловлювань і совісті. Розділ про солідарність по-новому об'єднує соціальні та економічні права, такі як:

- право на страйк;
- право працівників на отримання інформації та проведення консультацій;
- право суміщати сімейне життя з професійною діяльністю;
- право на охорону здоров'я, соціальне забезпечення і соціальну допомогу на всій території Європейського Союзу.

Хартія забезпечує рівність між чоловіками та жінками і запроваджує такі права, як захист даних, заборона евгенічної практики та репродуктивного клонування людини, право на захист довкілля, права дітей і літніх людей, а також право на належне управління.

Лісабонський договір, який набув чинності 1 грудня 2009 року, надає Хартії юридичної сили договору – отже, її може бути використано як підставу для звернення до Європейського Суду. (Водночас особливості застосування Хартії в Польщі та Сполученому Королівстві визначаються окремим протоколом).

Крім того, стаття 6 Лісабонського договору створює правові підстави для приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції з прав людини. Ця конвенція відтепер не просто згадуватиметься у договорах ЄС, а набуде правової сили в його державах-членах, що посилить захист прав людини на його території.

© gemamacom/fotolia

Громадяни Євросоюзу можуть вільно жити і працювати в будь-якій з його держав-членів.

IV. ЄВРОПА ОЗНАЧАЄ ОСВІТУ ТА КУЛЬТУРУ

Почуття співучасті та спільної долі неможливо виробити штучно. Воно може постати лише з культурної свідомості, яка є спільним надбанням, і саме тому Європа повинна приділяти увагу не тільки економіці, але й освіті, громадянству та культурі.

ЄС не визначає, як мають бути організовані школи та система освіти, або що має бути включено до навчальних програм: це визначається на національному або місцевому рівнях. Але ЄС запроваджує програми під назвою «Erasmus+», їх мета – сприяння освітнім обмінам для того, аби молоді люди могли поїхати за кордон навчатися або підвищувати кваліфікацію, вивчати нові мови тощо. Очікується, що протягом 2014-2020 рр. цю можливість отримують понад 4 млн. чоловік, а бюджет збільшиться на 40% та досягне 16 млрд. євро. У рамках Болонського процесу європейські країни спільно працюють над створенням європейського простору вищої освіти. Це означає, зокрема, що системи вищої освіти в усіх відповідних країнах мають бути приведені до освітніх ступенів, які є подібними та такими, що будуть взаємно визнаватися (бакалавра, магістра та доктора наук).

В області культури програма ЄС «Креативна Європа» посилює співробітництво між телевізійними студіями та кіновиробниками, промоутерами, телерадіомовниками і закладами культури з різних країн. Це стимулює створення більшої кількості європейських телевізійних програм і фільмів, тим самим допомагаючи вирівняти співвідношення між європейською та американською продукцією.

Однією з суттєвих характерних рис Європи є її мовне розмаїття, і збереження його – важливе завдання ЄС. Справді, багатомовність має фундаментальне значення для функціонування Союзу. Законодавство ЄС повинно бути доступним всіма 24 офіційними мовами, і кожен член Європарламенту має право використовувати його рідну мову під час парламентських дебатів.

V. ОМБУДСМЕН І ВАШЕ ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ПАРЛАМЕНТУ

Щоб сприяти наближенню ЄС до його громадян, Договором про Європейський Союз було створено посаду омбудсмена. Його призначає Європейський Парламент, і омбудсмен виконує свої повноваження протягом терміну парламентського скликання. Роль його полягає у розгляді скарг на інституції та органи ЄС. Скаргу може подати будь-який громадянин Євросоюзу або будь-яка особа чи організація, що проживає чи розташована у країні ЄС. Омбудсмен намагається досягти мирової угоди між заявником та відповідною установою чи органом.

Кожен, хто проживає в ЄС, може також звернутися до Європейського Парламенту. Це є ще одним важливим ланцюгом, що пов'язує інституції ЄС та громадськість.

Одним з основних прав, закріплених у Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу, є право суміщати сімейне життя з професійною діяльністю.

VI. ВІДЧУТТЯ НАЛЕЖНОСТІ

Ідея «громадян Європи» є абсолютно новою. Деякі символи спільної європейської ідентичності вже існують, наприклад європейський паспорт, який використовується з 1985 року, та посвідчення водія Євросоюзу, яке видають в усіх країнах ЄС від 1996 року. Девізом ЄС є «Об'єднані у розмаїтті», а 9 травня відзначається як День Європи.

Європейський гімн («Ода до радості» Бетховена) та європейський прапор (коло з 12 золотих зірок на синьому тлі) були чітко зазначені 2004 року в проекті Конституції Європейського Союзу, однак не знайшли відображення в Лісабонському договорі, який замінив текст Конституції. Вони залишаються символами ЄС, і держави-члени, місцеві органи влади та окремі громадяни можуть використовувати їх за бажання.

Однак люди не можуть відчувати належність до Європейського Союзу, якщо вони не обізнані з діяльністю ЄС та його цілями. Інституції Союзу і держави-члени повинні робити набагато більше, щоб пояснити це простою і зрозумілою мовою.

Люди також мають бачити, що ЄС вносить відчутні зміни в їхнє повсякденне життя. У зв'язку з цим дуже великого значення набуло запровадження з 2002 року банкнот і монет євро. Понад дві третини громадян ЄС тепер обраховують свій особистий бюджет та заощадження в єдиній валюті. Визначення цін на товари і послуги у євро означає, що споживачі можуть безпосередньо порівнювати їх у різних країнах.

Шенгенською угодою було скасовано прикордонні перевірки між більшістю країн ЄС, і це вже дало людям відчуття належності до єдиного географічного простору.

Усвідомлення належності з'являється насамперед тоді, коли відчуваєш власне залучення до процесу ухвалення рішень. Кожен дорослий громадянин ЄС має право голосувати на виборах до Європейського Парламенту, і це є важливою основою для демократичної легітимності ЄС. Вона посилюється із набуттям більших повноважень Європарламентом, зростанням впливу на європейські справи з боку національних парламентів, з активнішим залученням європейських громадян до неурядових організацій, політичних рухів та зі створенням загальноєвропейських політичних партій. Якщо у вас є бажання зробити внесок у формування європейського порядку денного і впливати на політику ЄС, то у вашому розпорядженні багато способів це здійснити. Існують, наприклад, присвячені діяльності Європейського Союзу дискусійні інтернет-форуми, де ви можете долучитися до обговорень, крім цього можна розмістити свою думку на блозі Комісара чи члена Європейського Парламенту. Ви можете також зв'язатися з Комісією або Парламентом безпосередньо, через Інтернет або через один із їхніх офісів у вашій країні.

Європейський Союз було створено для служіння народам Європи, і його майбутнє повинно формуватися за активної участі людей з усіх верств суспільства. Засновники ЄС були свідомі цього. «Ми не об'єднуємо разом держави, ми об'єднуємо людей», – зауважив Жан Моне ще у 1952 році. Підвищення обізнаності громадськості про ЄС та залучення громадян до його діяльності досі залишається одним із найбільших викликів, що стоять перед інституціями Союзу.

Visa
Schengen

РОЗДІЛ

10

Європа – простір свободи, безпеки та справедливості

Borders Immigration

Police
Crime

Safety

Refugees

Intelligence

Humanitarian

Terrorism

- ▶ Відкриття внутрішніх кордонів між державами-членами ЄС принесло відчутну вигоду звичайним людям, дозволивши їм вільно пересуватися без проходження прикордонного контролю.
- ▶ Врешті-решт, ця свобода пересування всередині має супроводжуватися посиленням контролю на зовнішніх кордонах ЄС – щоб ефективно боротися з організованою злочинністю, тероризмом, нелегальною імміграцією та торгівлею людьми і наркотиками.
- ▶ Велика кількість біженців, які прибувають до Європи з зон бойових дій, таких як Сирія, тиснуть на європейців, та змушують запроваджувати спільну політику з питань забезпечення притулку та ефективного контролю над зовнішніми кордонами ЄС.

I. ВІЛЬНЕ ПЕРЕСУВАННЯ ВСЕРЕДИНИ ЄС ТА ЗАХИСТ ЙОГО ЗОВНІШНІХ КОРДОНІВ

Європейські громадяни мають право жити в будь-якій країні Європейського Союзу в умовах свободи, не побоюючись переслідування чи насильства. Однак міжнародна злочинність і тероризм залишаються сьогодні одними з основних турбот європейців.

Через внесення послідовних поправок до договорів Європейський Союз поступово перетворюється на єдиний «простір свободи, безпеки та справедливості».

Процес ухвалення рішень у цій сфері став ефективнішим завдяки Лісабонському договору, який набув чинності у грудні 2009 року. Доти відповідальність за створення й забезпечення простору свободи, безпеки та справедливості повністю лежала на державах-членах. Основну роботу в цьому виконувала Рада (зокрема, через обговорення і досягнення згоди між міністрами національних урядів), Комісія та Парламенту залишалася лише незначна роль. Лісабонський договір змінив ситуацію: тепер Рада приймає більшість своїх рішень кваліфікованою більшістю голосів, Парламент є рівноправним партнером у процесі прийняття рішень, а Комісія має певне право на ініціативу.

Вільне пересування людей всередині ЄС піднімає питання про безпеку держав-членів, оскільки вони більше не контролюють внутрішні кордони Союзу. Щоб компенсувати це на зовнішніх рубежах ЄС мають застосовуватися додаткові заходи безпеки. Крім того, оскільки злочинці також можуть використовувати свободу пересування в межах ЄС, національні поліцейські сили та судові органи повинні співпрацювати у боротьбі з транскордонною злочинністю.

Одна з найважливіших подій, яка полегшила пересування громадян Європейським Союзом, відбулася 1985 року – коли у невеликому люксембурзькому прикордонному містечку Шенген уряди Бельгії, Франції, Федеративної Республіки Німеччина, Люксембургу та Нідерландів підписали угоду. Вона

передбачала скасування на спільних кордонах цих країн усіх перевірок людей незалежно від їхнього громадянства, вироблення однакових стандартів контролю на їхніх кордонах з країнами, що не належать до ЄС, і запровадження спільної візової політики. Так вони створили простір без внутрішніх кордонів, відомий як Шенгенська зона.

Шенгенські домовленості стали відтоді невід'ємною частиною договорів ЄС, а сама Шенгенська зона поступово розширювалася. Станом на листопад 2013 року Шенгенські правила в повному обсязі було запроваджено всіма країнами ЄС крім Болгарії, Кіпру, Ірландії, Румунії, Хорватії та Сполученого Королівства. До Шенгенської зони також входять чотири держави, що не є членами ЄС – Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія.

Посилення контролю на зовнішніх кордонах ЄС стало пріоритетом при розширенні Євросоюзу у 2004 та 2007 роках. Базована у Варшаві агенція ЄС під назвою «Фронтекс» відповідає за співробітництво держав-членів у сфері безпеки зовнішніх кордонів. Країни ЄС можуть надавати свої катери, гелікоптери й літаки для проведення спільного патрулювання – наприклад, у вразливих областях Середземномор'я. ЄС також розглядає можливість створення Європейської прикордонної служби.

II. ПОЛІТИКА З ПИТАНЬ БІЖЕНЦІВ ТА ІМІГРАЦІЇ

Європа пишається своїми гуманітарними традиціями гостинності щодо іноземців та надання притулку біженцям, які рятуються від переслідувань і небезпеки. Однак, сьогодні перед урядами держав ЄС гостро постає проблема зростання кількості іммігрантів, легальних та нелегальних, у просторі без внутрішніх кордонів.

Уряди держав Євросоюзу домовилися гармонізувати свої правила таким чином, щоб клопотання про надання притулку розглядалися відповідно до основних принципів, однаково визнаними в усьому Євросоюзі. Було схвалено деякі технічні заходи, такі як мінімальні стандарти допуску шукачів притулку та надання статусу біженця.

Велика кількість нелегальних іммігрантів прибуває на узбережжя Європи, і один з головних пріоритетів ЄС полягає у подоланні цієї проблеми. Уряди країн-членів співпрацюють з питань протидії незаконному перевезенню людей та над узгодженням спільних заходів щодо репатріації нелегальних іммігрантів. Водночас стає краще координованою легальна імміграція – цьому сприяє законодавство ЄС щодо возз'єднання сімей, статусу довгострокових резидентів та допуску негромадян ЄС, які бажають приїхати до Європи на навчання або з метою проведення досліджень.

Проте надзвичайне збільшення числа біженців, які прибувають з Близького Сходу та Африки у 2014-2015 рр., та трагічна смерть кількох тисяч людей під час перетинання Середземномор'я, створили серйозні проблеми. Питання про надання притулку вийшло на новий рівень. Країни, які на своїх узбережжях прийняли основну частину біженців, насамперед Греція та Італія, сподівались на більшу солідарності з іншими країнами ЄС в подоланні цієї проблеми. У 2015 році Німеччина виявилася країною, найбільш готовою надати притулок політичним біженцям.

Величезне збільшення числа біженців, що прибули до Європи у 2015 році, стало поштовхом багатьох нових ініціатив ЄС.

Лідери ЄС узгодили низку різних заходів для вирішення цієї ситуації. Насамперед це стосується переміщення біженців, які прибули у Грецію та Італію до інших країн ЄС, а також прискорення репатріації тих, хто не зміг отримати притулок. ЄС уклав спеціальну угоду з Туреччиною з цих питань, оскільки багато мігрантів переїхали до Європи через цю країну. Для запобігання поглиблення кризи ЄС збільшив спроможність Європейської прикордонної та берегової охорони, розширив пошуково-рятувальні операції, а також розпочав військову місію у Середземному морі.

Більше 10 млрд. євро з бюджету ЄС було присвячено у 2015 та 2016 роках гуманітарній допомозі біженцям як в межах ЄС, так і за його межами.

III. БОРОТЬБА З МІЖНАРОДНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ТЕРОРИЗМОМ

Євросоюзу потрібні скоординовані зусилля з протидії злочинним угрупованням, які створюють і підтримують мережі з торгівлі людьми та експлуатують незахищених і вразливих осіб, особливо жінок і дітей.

Організована злочинність стає дедалі досвідченішою й регулярно використовує для своєї діяльності європейські або міжнародні мережі. Тероризм відверто продемонстрував, що він може завдати дуже жорстокого удару в будь-якій точці світу.

Саме тому було створено Шенгенську інформаційну систему (SIS). Це комплексна база даних, яка дозволяє поліції та судовим органам обмінюватись інформацією про людей, щодо яких було видано ордери на арешт або зроблено запит про їх екстрадицію, та про викрадені об'єкти власності, наприклад, транспортні засоби або твори мистецтва. База даних нового покоління, яка називається SIS II, буде ще потужнішою й дозволить зберігати нові види інформації.

Одним із кращих способів затримання злочинців є відстеження їхніх незаконних доходів. З цієї причини, а також для припинення фінансування терористичних організацій, ЄС ухвалив законодавство з протидії відмиванню грошей.

Великим прогресом, досягнутим у останні роки в області співпраці між правоохоронними органами, було створення Європолу – органу ЄС зі штаб-квартирою у Гаазі. Його укомплектовано співробітниками поліції та митниці. Європол займається розслідуванням широкого кола міжнародних злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, торгівлею викраденими транспортними засобами, торгівлею людьми і мережами нелегальної імміграції, сексуальною експлуатацією жінок і дітей, порнографією, контрафактною продукцією, торгівлею радіоактивними і ядерними матеріалами, тероризмом, відмиванням грошей і підробкою євро.

Європа стала ціллю ісламістського тероризму з боку груп, пов'язаних з Аль-Каїдою та так званою Ісламською державою або «ДАІШ». Вони шокували світ, нападаючи на символи основних європейських цінностей, таких як релігійна свобода та свобода слова. Приклади таких терористичних актів є напад на співробітників сатиричного журналу в Парижі в січні 2015 року та вбивство сотень людей у декількох нападах у Бельгії та Франції. Європейці зіткнулись з непередбачуваним ворогом, часто з фінансовими та військовими базами на Близькому Сході та в Африці, і тому розглядають як розширення співпраці між європейськими спецслужбами, так і політичні та військові дії за межами Європи.

Серед кроків, запропонованих Комісією для протидії цій загрозі, є створення Європейського центру з удосконалення боротьби з радикалізацією, обмеження доступу терористів до фінансування, посилення боротьби з кіберзлочинністю та розповсюдженням екстремістської інтернет-пропаганди.

Інші заходи, прийняті у 2015 році для боротьби з тероризмом у Європі, включають в себе посилення контролю авіаперевезення людей, які прибувають до ЄС та виїжджають з нього. Тепер авіакомпанії мають обов'язково зареєструвати дані своїх пасажирів, які за певними правилами, може використовувати поліція з метою боротьби з тероризмом у Європі.

IV. ДО «ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДОВОГО ПРОСТОРУ»

На сьогодні у Європейському Союзі функціонують багато різних судових систем, і всі вони розділені національними кордонами. Але міжнародна злочинність і тероризм не обмежуються територіями держав. Саме тому ЄС потребує спільної платформи для боротьби з тероризмом, незаконним обігом наркотиків і підробленою продукцією, тим самим забезпечуючи своїм громадянам високий рівень захисту і покращення міжнародного співробітництва у цій галузі. ЄС також потребує спільної політики у сфері кримінального судочинства для забезпечення такого співробітництва між судовими органами різних країн, якому б не перешкождали різні трактування певних злочинних дій.

Основним прикладом практичного співробітництва в цій сфері став Євроюст, центральна координуюча структура, створена 2003 року в Гаазі. Його мета полягає у наданні національним слідчим та прокурорським органам можливості спільно працювати над кримінальними розслідуваннями, що стосуються кількох країн ЄС. На основі Євроюсту може бути створено Офіс європейського прокурора, якщо таке рішення ухвалить Рада (або група щонайменше з дев'яти держав-членів). Роль прокурора полягатиме у розслідуванні злочинів та висуненні обвинувачення за злочини, які завдають шкоди фінансовим інтересам ЄС.

Іншим інструментом практичного транскордонного співробітництва став європейський ордер на арешт, який почали застосовувати з січня 2004 року. Він має вирішити проблему тривалих процедур екстрадиції.

В області цивільного права ЄС ухвалив низку законів, спрямованих на допомогу у виконанні судових рішень щодо транскордонних справ, пов'язаних з розлученням, розподілом майна, опікою над дітьми та стягненням аліментів. Метою є забезпечення того, щоб ухвалене в одній країні судове рішення застосовувалося в іншій. ЄС установив спільні процедури для спрощення й прискорення врегулювання транскордонних справ щодо незначних неопротестованих цивільних позовів. Наприклад, пов'язаних зі стягненням заборгованості чи з банкрутством.

Для захисту зовнішніх кордонів ЄС виділяє більше ресурсів Європейській прикордонній та береговій охороні.

РОЗДІЛ

11

Європейський Союз на **світовій** арені

Defence Human rights
Soft power Assistance Influence Trade
Peacekeeping Diplomacy Rule of law Global
Crisis management Development

- ▶ Європейський Союз має більший вплив на світовій арені, коли промовляє в один голос, зокрема під час торгових переговорів. Для досягнення цієї мети й підвищення міжнародного реноме Євросоюзу 2009 року було створено посаду постійного Президента Європейської Ради й призначено Високого представника ЄС із закордонних справ та політики безпеки.
- ▶ В області оборони кожна країна залишається суверенною, будучи членом НАТО чи зберігаючи нейтральний статус. Однак держави-члени ЄС розвивають військове співробітництво для миротворчих місій.
- ▶ ЄС є важливим гравцем у міжнародній торгівлі й працює у рамках Світової організації торгівлі для забезпечення відкритості ринків та врегулювання правил торгової системи.
- ▶ В силу історичних та географічних причин ЄС приділяє особливо пильну увагу Африці (через проведення політики допомоги: надання торгових преференцій, продовольчої допомоги, сприяння дотриманню прав людини).
- ▶ Проблеми безпеки у прикордонних регіонах України, Сирії та Сахари надають ЄС ще одну мотивацію розвивати свою співпрацю у сфері зовнішньої та безпекової політики для захисту своїх спільних інтересів, цінностей та безпеки.

I. СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ І БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА

В економічному, торговельному і монетарному значенні Європейський Союз набув статусу великої світової потуги. Іноді кажуть, що ЄС став економічним гігантом, але залишився політичним карликом. Це перебільшення. Європейський Союз має значний вплив у рамках міжнародних організацій, таких як Світова організація торгівлі і спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй, на самітах з питань охорони довкілля та розвитку.

Однак ЄС та його члени ще повинні досягти значного прогресу у дипломатичній і політичній царині, щоб мати спільну позицію у найважливіших світових питаннях. Крім того, системи військової оборони (наріжний камінь національного суверенітету) залишаються в руках національних урядів, що встановлюють військові зв'язки між собою в рамках таких альянсів як НАТО.

(а) Запровадження Європейської дипломатичної служби

Спільна зовнішня та безпекова політика й Європейська політика безпеки та оборони визначають основні завдання зовнішньої політики ЄС. Ці політичні вектори були оформлені Маастрихтським (1992 р.), Амстердамським (1997 р.) і Ніццьким (2001 р.) договорами. Вони утворюють собою «другий наріжний камінь» ЄС – політичну сферу, в якій діяльність визначається на основі міждержавних угод і в якій Комісія та Парламент відіграють лише незначну роль. Рішення ухвалюють консенсусом, водночас окремі держави мають можливість утриматися. Хоча Лісабонський договір поклав край «наріжним каменям» у структурі ЄС, це не змінило спосіб вирішення питань безпеки та оборони. Однак було перейменовано саму назву: з «Європейської політики безпеки та оборони» на «Спільну політику безпеки та оборони». Її реноме було посилено завдяки створенню посади Високого представника Європейського Союзу із закордонних справ і політики безпеки.

З 2014 року цю посаду обіймає представниця Італії Федеріка Могеріні, яка є також Віце-президентом Європейської Комісії. Вона представляє колективну точку зору Євросоюзу та діє від імені ЄС у міжнародних організаціях та на міжнародних конференціях. Їй допомагають тисячі співробітників ЄС та національні службовці, які входять до складу Європейської служби зовнішньої дії – присуті, дипломатичної служби ЄС.

Зовнішня політика Євросоюзу спрямована, в основному, на гарантування безпеки, стабільності, демократії та дотримання прав людини не тільки в державах, що безпосередньо межують з ЄС (наприклад, у країнах Балканського півострова), але й у інших гарячих точках світу, таких як Африка, Близький Схід та Кавказ. Її головним інструментом є «м'яка сила», яка передбачає місії зі спостереження за виборами, гуманітарну допомогу та підтримку процесу розвитку. У 2015 році ЄС надав гуманітарної допомоги на суму понад 1,5 млрд. євро, а ще 5 млрд. євро, з початку війни в Сирії, спрямували на допомогу переселенцям. На Європейський Союз припадає 60% усієї допомоги, спрямованої на підтримку світового розвитку. Він допомагає найбільш біднішим країнам долати злидні, годувати людей, уникати стихійних лих, мати доступ до питної води й боротися з хворобами. Водночас ЄС активно заохочує ці країни дотримуватися верховенства права та відкривати ринки для міжнародної торгівлі. Комісія та Європарламент ретельно стежать, щоб допомога ЄС надавалася у логічний спосіб та була підзвітною, кошти контролювалися й використовувалися належним чином.

Чи Євросоюз здатний і готовий іти за межі дипломатії «м'якої сили»? Це є основним викликом майбутніх років. Головним досягненням на дипломатичному фронті була визначальна роль, яку зіграв Євросоюз у забезпеченні угоди між Іраном та провідними світовими державами у 2015 році щодо ядерної програми Ірану та скасування давніх економічних санкцій проти країни. ЄС

також є дуже активним учасником міжнародних переговорів стосовно громадянської війни у Сирії.

Тим не менш, багато людей відчувають, що дуже часто спільні заяви і спільні позиції з основних міжнародних питань Європейської Ради не виражають нічого, крім мінімального спільного знаменника. Водночас великі держави-члени продовжують грати власні дипломатичні ролі. Та все ж коли Європейський Союз промовляє одним голосом, то постає гравцем світового рівня. Для того щоб його авторитет і вплив зростали, ЄС повинен поєднувати економічну міць і торговий потенціал з постійною імплементацією своєї спільної політики без пеки та оборони.

(б) Реальні досягнення спільної політики безпеки та оборони

З 2003 року Європейський Союз має можливість здійснювати операції з урегулювання криз, оскільки держави-члени добровільно надають у розпорядження ЄС власні ресурси для їх проведення.

Відповідальність за управління операціями покладено на групу військово-політичних органів: Політико-безпековий комітет, Військовий комітет ЄС, Комітет з цивільних аспектів управління кризами та Військовий штаб Європейського Союзу. Ці органи підзвітні Раді й знаходяться у Брюсселі.

Цей набір інструментів формує основу Спільної політики безпеки та оборони. Він дозволяє ЄС виконувати поставлені перед собою завдання – гуманітарні, миротворчі місії та місії з підтримки миру. Вони не повинні дублювати діяльність НАТО, і це забезпечується досягнутими міжальянсом та ЄС домовленостями «Берлін плюс». Згідно з ними Європейський Союз може використовувати матеріально-технічні ресурси НАТО (пошукові служби, служби зв'язку, управління і транспорт).

Від 2003 року Європейський Союз започаткував та здійснив понад 30 військових операцій та цивільних місій. Перша була у Боснії і Герцеговині, де військові формування ЄС замінили збройні сили НАТО. Такі місії та операції під прапором Європейського Союзу було розгорнуто на трьох континентах. Насамперед йдеться про операцію «Аталанта» з боротьби із сомалійським піратством в Аденській затоці, місію з метою надання допомоги Косово у ствердженні верховенства права, місію з військової підготовки у Малі, місію з цивільного захисту в Україні, та морську операцію «Софія», спрямовану на протидію контрабандному перевезенню людей у Середземному морі.

Оскільки військові технології стають дедалі складнішими і дорожчими, уряди країн ЄС вбачають нагальну необхідність розвитку співпраці у галузі виробництва зброї – особливо тепер, коли вони прагнуть скоротити державні витрати, що допомогло б пережити фінансову кризу. Більш того, якщо збройні сили держав-членів планується використовувати для проведення спільних місій за межами Європи, то їхні системи мають бути сумісними, а озброєння – достатньо стандартизованим. Саме тому Європейська Рада у 2003 році ухвалила рішення про започаткування Європейського оборонного агентства із завданням координації військового потенціалу ЄС.

Президент Європейської Комісії Жан-Клод Юнкер зазначив, що в довгостроковій перспективі необхідно створити справжню європейську оборонну політику. Це перспектива, яка може поступово набирати силу, оскільки все більше європейців усвідомлюють, що їхні спільні інтереси безпеки повинні бути пов'язані з захистом своїх цінностей та стратегічних інтересів. Жодна країна, велика чи мала, не може самостійно забезпечити військову потужність, задля гарантування безпеки свого населення у нестабільному світі.

II. ТОРГОВА ПОЛІТИКА, ЯКА ВІДКРИТА ДЛЯ СВІТУ

Значимість Європейського Союзу як торговельної потуги надає йому великого міжнародного впливу. ЄС підтримує систему, базовану на правилах Світової організації торгівлі (СОТ), що об'єднує 160 країн. Вона передбачає певний рівень правової визначеності та прозорості у веденні міжнародної торгівлі. СОТ визначає умови, за яких її члени можуть захистити себе від такої недобросовісної практики як демпінг (продаж за ціною, нижчою від собівартості), завдяки якій експортери отримують переваги над своїми конкурентами. Вона також передбачає процедуру залагодження спорів, що виникають між двома або кількома торговими партнерами.

Торгова політика ЄС тісно пов'язана з його політикою розвитку. Відповідно до своєї Генеральної системи преференцій (що передбачає скасування мита або зниження митних тарифів) ЄС надав преференційний доступ на свій ринок більшій частині продукції з країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Для 49 найбільш розвинутих держав світу такі преференції є ще значнішими. Весь їхній експорт, за винятком зброї, користується правом безмитного ввезення на ринок ЄС.

Водночас ЄС не має окремих торгових угод зі своїми основними партнерами серед розвинутих країн, такими як Сполучені Штати та Японія. Торгові відносини з ними регламентуються в межах механізмів СОТ. Утім, ведуться переговори на двосторонньому рівні. Угода між Канадою та Євросоюзом була укладена у 2014 році і підписана між цими двома сторонами у 2016 році.

У 2013 році розпочалися переговори між ЄС та Сполученими Штатами про основні угоди про вільну торгівлю, відомі як «ТТІР». Це включає в себе такі питання, як митні бар'єри, гармонізація стандартів, доступ на ринки, означення походження товарів та спосіб врегулювання спорів. Разом, два партнери становлять 40% світової торгівлі, що обслуговує 800 мільйонів споживачів. Інша головна особливість угоди повинна забезпечувати те, щоб

інші стандарти, якими у майбутньому будуть користуватися в усьому світі, не були визначені іншими конкурентами, такими як Китай. ЄС наполягає на повазі до високих стандартів безпеки продуктів харчування, соціального захисту, безпеки даних та культурної різноманітності. Якщо угода набере чинності, очікується ріст економічного зростання у країнах ЄС.

Євросоюз збільшує обсяги торгівлі зі зростаючими економіками в інших частинах світу, від Китаю та Індії до Центральної та Південної Америки. Торгові угоди з цими країнами передбачають також технічне і культурне співробітництво. Китай став для ЄС другим найважливішим торговим партнером (після США) та найбільшим постачальником імпорту. ЄС є основним торговельним партнером Росії та найбільшим джерелом її іноземних інвестицій. Проте Європейський Союз запровадив торговельні санкції проти Росії, протестуючи проти анексії Криму в 2014 р., які серйозно порушили торгові та інвестиційні потоки.

© Andy Atchinson/In Pictures/Corbis

ЄС сприяє відкриттю нових ринків і розвитку торгівлі в рамках Світової організації торгівлі.

III. АФРИКА

Відносини між Європою та африканськими країнами, розташованими на південь від Сахари, мають тривалу історію. Згідно з Римським договором 1957 року, тогочасні колонії та заморські території держав-членів стали асоційованими зі Співтовариством. Деколонізація, яка розпочалася на початку шістдесятих років ХХ століття, змінила ці стосунки на інший вид асоційованих відносин, вже із суверенними країнами.

Котонуська угода, яку було підписано 2000 року в столиці Беніну Котону, ознаменувала новий етап у розвитку політики ЄС. Ця угода між Європейським Союзом та країнами Африки, Карибського і Тихоокеанського басейнів (АКТ) є однією з найамбітніших і найбільш далекосяжних у сфері торгівлі та допомоги

© Tim Fretwell/Associated Press

ЄС організує цивільні або військові місії з підтримки миру в різних регіонах світу, такі як антипіратська операція біля берегів Сомалі.

з будь-коли укладених між розвиненими країнами й такими, що розвиваються. Її було ухвалено у розвиток Ломеської конвенції, підписаної 1975 року в Ломе, столиці Того, і згодом регулярно оновлюваної.

Ця угода значно прогресивніша за попередні, оскільки веде від торгових відносин, заснованих на доступі до ринку, до торгових відносин у широкому сенсі. Вона також запроваджує нові процедури для розгляду порушень прав людини.

Європейський Союз надав особливі пільги в торгівлі найменш розвиненим країнам, 39 з яких є учасниками Котонуської угоди. З 2005 року вони можуть експортувати до ЄС без сплати мита практично будь-яку продукцію. Навіть якщо ця традиційна політика ЄС матиме позитивний вплив на Африку, вона не відповідає потребам нинішньої ситуації. Велика частина Африки, на південь від Сахари, зазнала економічного зростання і зуміла використати свої величезні природні ресурси для поліпшення їх інфраструктури та рівня життя. Але інші регіони постраждали від війни, заворушень та диктатури. Весь регіон Сахеля на південь від Сахари дестабілізований: релігійні фанати, такі як група «Боко Харам», продовжують поширювати терор, а на Африканському Розі переважають громадянські війни та диктатури.

Наслідок цього – політичні біженці. Засуха, спричинена зміною клімату та збільшенням населення, також штовхає людей до спроб переселення у Європу. Таким чином, на додаток до надання гуманітарної допомоги, ЄС має причини для здійснення основної стратегії, спрямованої на створення економічного зростання на африканському континенті та стабілізацію рухів населення. Окрім цього, загальна європейська імміграційна політика дозволить вирішити довгострокову потребу у створенні нової робочої сили у Європі, де населення старішає.

Debate

ROZDIL
Questions

12

Майбутнє
Європи

Participation

Challenges

Efforts

Dialogue

Communication

Outlook

Motivation

Synergies

Cooperation

Values

- ▶ «Європу буде побудовано не за один день чи відповідно до якогось єдиного плану. Вона будуватиметься через конкретні досягнення, які, передусім, створять солідарність де-факто».
- ▶ Ця виголошена у 1950 року промова залишається, як і раніше, актуальною. А які значні виклики постануть перед Європою найближчими роками?

«Європу буде побудовано не за один день чи відповідно до якогось єдиного плану. Вона будуватиметься через конкретні досягнення, які, передусім, створюють солідарність де-факто». Так заявив Робер Шуман у своїй знаменитій Декларації, якою 9 травня 1950 року було започатковано проект європейської інтеграції. Сімдесят років по тому його слова залишаються актуальними. Солідарність між європейськими народами та націями має постійно зміцнюватися для подолання нових викликів, які постають у світі. Це завжди було пріоритетом Європейського Союзу на протязі всієї історії. У перші роки після Другої світової війни основна увага була приділена збільшенню виробництва та забезпеченню достатнього харчування для всіх. Створення єдиного ринку на початку 1990-х років стало основним досягненням. У наступні роки для більш ефективного функціонування ринку було введено євро та заснований Європейський центральний банк. Економічна криза, що почалась у 2008 році, виявила вразливість євро до нападу світових спекулянтів. Для протидії цьому країни ЄС вирішили поглибити координацію своєї національної економічної політики та вжили заходів для створення банківського союзу. На сьогодні у європейському порядку денному домінують проблеми пов'язані з безпекою та імміграцією.

Видатний архітектор європейської інтеграції Жан Моне завершив опубліковану у 1976 році книгу своїх спогадів так: «Суверенні держави минулого вже не можуть вирішувати проблеми сучасності: вони не можуть забезпечити власний прогрес чи контролювати своє майбутнє. Співтовариство саме по собі також є лише етапом на шляху до організованого світу майбутнього».

З огляду на сьогоднішню глобальну економіку, чи повинні ми розглядати Європейський Союз як такий, що у політичному плані вже не відповідає реаліям сьогодення? Чи радше слід подумати, як вивільнити весь потенціал понад п'ятиста мільйонів європейців, що мають спільні цінності та інтереси?

Європейський Союз незабаром матиме понад 30 держав-членів, які дуже сильно різняться історією, мовами та культурами. Чи може така строката сім'я націй утворити спільний політичний «публічний простір»? Чи можуть громадяни ЄС розвивати загальне почуття належності до Європи, залишаючись при цьому глибоко прив'язаними до своєї країни, свого регіону та своєї місцевої громади? Можливо, зможуть, якщо сьогоднішні держави-члени наслідуватимуть приклад першого Європейського Співтовариства – Європейського об'єднання вугілля та сталі, народженого на уламках Другої світової війни. Його моральна легітимність ґрунтувалася на примиренні та зміцненні миру між колишніми ворогами. Члени Співтовариства дотримувалися принципу, згідно з яким усі вони, незалежно від розміру, мали рівні права і ставилися з повагою до тих, що у меншості.

Чи можна буде продовжувати наполягати на просуванні європейської інтеграції, заявляючи, що всі держави-члени ЄС та їхні народи бажать одного й того ж? Чи, можливо, лідери ЄС ширше використовуватимуть механізми «поширеної співпраці», завдяки яким окремі групи держав-членів зможуть рухатися вперед в тому чи іншому напрямку? Збільшення кількості таких механізмів може призвести до Європи, що складатиметься з великої кількості множин,

Заради свого майбутнього європейці повинні працювати разом.

або Європи «змінної геометрії». Тоді кожна держава-член вільно обиратиме, яку конкретну політику вона проводитиме або частиною якої окремої інституції буде. Таке рішення може видатися привабливо простим, але це було б початком кінця для ЄС, який працює з огляду на спільні інтереси своїх держав-членів як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі. ЄС заснований на концепції солідарності, що означає спільний розподіл і витрат, і прибутків. А це передбачає існування спільних правил та спільної політики. Певні привілеї, відступи та факультативність повинні бути винятками і лише на короткий час. Інколи можуть бути необхідними перехідні положення чи періоди, але якщо всі держави-члени не дотримуватимуться одних і тих самих правил і не працюватимуть задля досягнення спільних цілей, солідарність і переваги сильної та єдиної Європи будуть втрачені.

Водночас недавня економічна криза показала, що країни єврозони перебувають у особливому становищі залежності, це змусило їх функціонувати як основна група країн усередині ЄС. Європейська комісія запропонувала поглибити інтеграцію зони євро з посиленою політикою у фінансовій, бюджетній та економічній сферах, а також збільшити легітимність та демократичну відповідальність за ці політики. Ідея полягає у тому, що якісний крок, спрямований на перетворення єврозони на територію з єдиним економічним керівництвом, дасть новий поштовх Союзу в цілому і, як наслідок, принесе користь всьому континенту.

Нещодавні події підкреслили необхідність більш тісного європейського співробітництва у сферах, які традиційно зберігаються у національному суверенітеті: насамперед безпеки та оборони, правосуддя та внутрішні справи, і зокрема, питання про біженців. Ймовірно, що в таких сферах ЄС зіткнеться з найбільшими проблемами, одже йому потрібно знайти спільні рішення, надаючи своїм громадянам можливість відчувати безпеку та довіру до Європейського Союзу.

Глобалізація примушує Європу конкурувати не тільки зі своїми традиційними суперниками (Японією та США), але також з потужними економіками Бразилії, Китаю та Індії, що швидко розвиваються. Чи може ЄС продовжувати обмежувати доступ до свого спільного ринку з метою захисту своїх соціальних та екологічних стандартів? Навіть якщо й так, йому все одно не вдалося б уникнути суворих реалій міжнародної конкуренції. Єдиним рішенням для Європи є стати справжнім світовим гравцем, який злагоджено діє на світовій арені та ефективно відстоює свої інтереси, промовляючи в один голос. Прогрес у цьому напрямку може бути досягнутий лише через рух до політичного союзу. Президент Європейської Ради, Президент Єврокомісії та Високий представник із закордонних справ і політики безпеки повинні разом забезпечувати міцне та послідовне лідерство ЄС.

Водночас ЄС має стати демократичнішим. Європейський Парламент, якому кожен новий договір додавав повноважень, щоп'ять років обирається прямим загальним голосуванням. Однак відсоток населення, яке бере участь у цих виборах, варіюється від країни до країни. Часто явка виборців низька. Виклик інституціям ЄС та національним урядам полягає в тому, щоб знайти кращі способи інформування та спілкування з громадськістю (через освіту, мережі неурядових організацій тощо) і, таким чином, сприяти появі загального європейського громадського простору, в якому громадяни ЄС можуть формувати порядок денний. Це є однією з головних проблем, яку держави-члени Євросоюзу та інституції ЄС повинні бороти задля протистояння євроскептицизму, котрий заохочує зростання популізму та послаблює демократію.

Однією з найбільших переваг ЄС є його здатність поширювати європейські цінності за межами своїх кордонів. Це такі цінності, як дотримання прав людини, забезпечення верховенства права, захист довкілля, дотримання

соціальних стандартів у соціальній ринковій економіці. Будучи недосконалим, Євросоюзу важко претендувати на роль привабливої моделі для решти людства. Але по мірі успіхів Європи інші регіони розглядатимуть її як приклад.

Що ж вважатиметься успіхом для ЄС у найближчі роки? Дати оцінку досягненням Євросоюзу ми зможемо, якщо знайдемо відповіді на такі запитання:

- Як знайти справедливе та тривале рішення проблеми імміграції та біженців?
- Як гарантувати збалансовані державні фінанси, захищаючи ефективну та справедливу соціальну модель?
- Як ефективно фінансувати соціальний добробут? Як ми впораємося із старіючим населенням, не покараючи наступні покоління?
- Як ми знайдемо етичні рішення глобальних, але складних завдань, пов'язаних з науково-технічним прогресом, зокрема у галузі біотехнології?
- Як гарантувати безпеку громадян ЄС, не підриваючи їхню свободу?
- Як забезпечити стабільну та спільну оборону громадян ЄС у світі непередбачуваних глобальних загроз?

Якщо ЄС зможе досягти всього цього, то Європа й надалі залишатиметься авторитетом, джерелом натхнення для решти світу.

Основні дати в історії європейської інтеграції

9 ТРАВНЯ

Міністр закордонних справ Франції Робер Шуман виступає з важливою промовою із пропозиціями, заснованими на ідеях Жана Монє. Він пропонує Франції та Федеративній Республіці Німеччина об'єднати свої ресурси вугілля та сталі в нову організацію, до якої зможуть приєднатися інші європейські країни.

1-2 ЧЕРВНЯ

На зустрічі у Мессіні міністри закордонних справ шести країн вирішують поширити європейську інтеграцію на всю економіку.

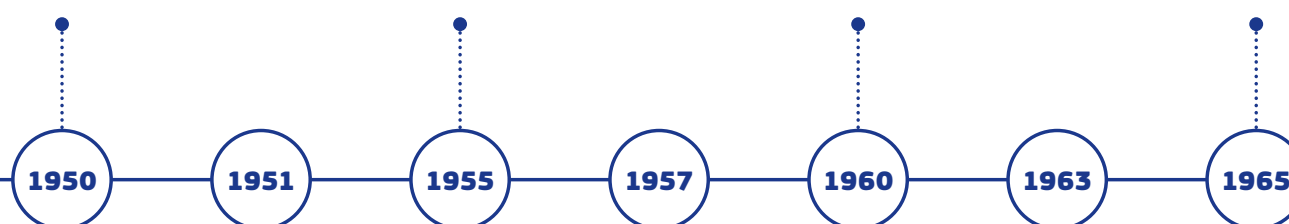
4 СІЧНЯ

Ухвалена за ініціативою Сполученого Королівства Стокгольмська конвенція заснувала Європейську асоціацію вільної торгівлі, до складу якої увійшли окремі європейські країни, що не були членами ЄЕС.

8 КВІТНЯ

Підписано договір про злиття виконавчих органів трьох співтовариств (ЄОВС, ЄЕС та Євратом) і створено єдину Раду та єдину Комісію. Договір набув чинності 1 липня 1967 року.

18 КВІТНЯ

Шість країн – Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Федеративна Республіка Німеччина та Франція – підписують у Парижі Договір про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). Він набув чинності 23 липня 1952 року з терміном дії на 50 років.

25 БЕРЕЗНЯ

Шість країн підписують у Римі договори про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом). Вони набули чинності 1 січня 1958 року.

20 ЛИПНЯ

В Яунде підписано Угоду про асоційоване членство між ЄЕС та 18 африканськими країнами.

29 СІЧНЯ

«Люксембурзький компроміс»: після політичної кризи Франція погоджується знову брати участь у засіданнях Ради у відповідь на домовленість про те, що правило односторонності зберігатиметься у випадках, коли під загрозою перебуватимуть «життєво важливі національні інтереси».

1-2 ГРУДНЯ

Під час Гаазького саміту політичні лідери ЄЕС ухвалюють рішення продовжувати просування європейської інтеграції.

1 СІЧНЯ

До Європейських Співтовариств приєдналися Данія, Ірландія та Сполучене Королівство, збільшивши число країн-учасниць до дев'яти. Норвегія за результатами референдуму утрималася від приєднання.

28 ЛЮТОГО

У Ломе підписано конвенцію (Ломе I) між ЄЕС та 46 країнами Африки, Карибського і Тихоокеанського басейнів (АКТ).

22 ЛИПНЯ

Підписано договір, який надав Європейському Парламенту більше повноважень щодо бюджету і яким створено Європейський Суд аудиторів. Він набув чинності 1 червня 1977 р.

1 СІЧНЯ

До Європейських Співтовариств приєднується Греція, збільшуючи число країн-учасниць до десяти.

14-17 ЧЕРВНЯ

Другі прямі вибори до Європейського Парламенту.

1 СІЧНЯ

Іспанія та Португалія приєднуються до Європейських Співтовариств, збільшуючи кількість країн-учасниць до 12.

17 та 28 ЛЮТОГО

У Люксембурзі та Гаазі підписано Єдиний європейський акт. Він набув чинності 1 липня 1987 р.

15 та 18 ЧЕРВНЯ

Треті прямі вибори до Європейського Парламенту.

9 ЛИСТОПАДА

Падіння Берлінської стіни.

9-10 ГРУДНЯ

Європейська Рада у Маастрихті схвалює текст Договору про Європейський Союз. Він закладає фундамент спільної зовнішньої політики та політики безпеки, тіснішої взаємодії в галузі правосуддя і внутрішніх справ, створення економічного і монетарного союзу, у тому числі запровадження спільної валюти.

1 СІЧНЯ

Створення спільного ринку.

1966

1968

1969

1970

1973

1974

1975

1979

1981

1984

1985

1986

1987

1989

1990

1991

1992

1993

1 ЛИПНЯ

На 18 місяців раніше запланованого терміну повністю скасовано митні формальності між державами-членами щодо промислових товарів, а також запроваджено загальний зовнішній митний тариф.

22 КВІТНЯ

У Люксембурзі підписано договір, який дозволив Європейським Співтовариствам отримувати більше фінансування за рахунок «власних ре сурсів» та наділив Європейський Парламент більшими контрольними повноваженнями.

9-10 ГРУДНЯ

Під час Паризької зустрічі на найвищому рівні політичні лідери дев'яти держав-членів ухвалюють рішення проводити три зустрічі на рік у форматі Європейської Ради. Вони також схвалюють проведення прямих виборів до Європейського Парламенту і постановляють створити Європейський фонд регіонального розвитку.

7-10 ЧЕРВНЯ

Перші прямі вибори 410 депутатів Європейського Парламенту.

7 СІЧНЯ

Жак Делор стає Президентом Комісії (1985–1995 рр.).

14 ЧЕРВНЯ

Підписано Шенгенську угоду з метою скасувати контроль на внутрішніх кордонах країн-членів Європейських Співтовариств.

15 ЧЕРВНЯ

Програма "Erasmus" розпочала роботу мета якої - підтримка молоді, яка бажає взяти участь у навчанні в іншій європейській країні.

3 ЖОВТНЯ

Об'єднання Німеччини.

7 ЛЮТОГО

У Маастрихті підписано Договір про Європейський Союз. Він набув чинності 1 листопада 1993 року.

9 ТА 12 ЧЕРВНЯ

Четверті прямі вибори до Європейського Парламенту.

1994

1 СІЧНЯ

Австрія, Фінляндія та Швеція приєднуються до ЄС, після чого кількість його членів сягає 15. Норвегія відмовляється від вступу за результатами повторного референдуму, на якому більшість населення проголосувала проти.

23 СІЧНЯ

Нова Європейська Комісія починає виконувати свої обов'язки під головуванням Жака Сантера (1995–1999 рр.).

27-28 ЛИСТОПАДА

Європейсько-середземно-морська конференція у Барселоні започатковує партнерські стосунки між ЄС та країнами південного узбережжя Середземного моря.

1995

2 ЖОВТНЯ

Підписано Амстердамський договір. Він набуває чинності 1 травня 1999 року.

1995

10 ТА 13 ЧЕРВНЯ

П'ять прямих виборів до Європейського Парламенту.

1999

1 СІЧНЯ

Одинадцять країн ЄС переходять на євро, яке з'являється на фінансових ринках, замінивши їхні національні валюти у безготівкових розрахунках. Європейський центральний банк бере на себе відповідальність за монетарну політику ЄС. 1 січня 2001 року Греція стає дванадцятою країною, яка приєднується до єврозони.

1998

30 БЕРЕЗНЯ

Починається вступний процес для нових країн-кандидатів – Кіпру, Мальти та 10 країн Центральної та Східної Європи.

1999

15-16 ЖОВТНЯ

На своєму засіданні в Тампере Європейська Рада ухвалює рішення про перетворення ЄС на зону свободи, безпеки та справедливості.

1999

15 ВЕРЕСНЯ

Нова Європейська Комісія починає виконувати свої обов'язки під головуванням Романо Проді (1999–2004 рр.).

1999

23-24 БЕРЕЗНЯ

На своєму засіданні у Лісабоні Європейська Рада розробляє стратегію зі стимулювання зайнятості в ЄС, модернізації економіки та зміцнення соціального єднання у високотехнологічній Європі.

2000

7-8 ГРУДНЯ

У Ніцці Європейська Рада досягає згоди стосовно тексту нової угоди, що змінює систему ухвалення рішень у ЄС. Метою є підготування Союзу до майбутнього розширення. Президенти Європейського Парламенту, Європейської Ради та Європейської Комісії урочисто проголошують Хартію фундаментальних прав ЄС.

2000

26 ЛЮТОГО

Підписано Ніццьку угоду. Вона набуває чинності 1 лютого 2003 року.

2001

14-15 ГРУДНЯ

Європейська Рада ухвалює Лаакенську декларацію про майбутній Союз. Вона відкриває шлях до подальшого реформування ЄС та створення Конвенту з підготовки Європейської Конституції. Валері Жискар д'Естена призначено Головою Конвенту.

2001

1 СІЧНЯ

Банкноти та монети євро надходять в обіг у 12 країнах єврозони.

2002

10 ЛИПНЯ

Конвент з питань майбутньої Європи завершив роботу над проектом Європейської Конституції.

2003

1 ТРАВНЯ

Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чеська Республіка приєднуються до ЄС.

2004

10 ТА 13 ЧЕРВНЯ

Шості прямі вибори до Європейського Парламенту.

29 ЖОВТНЯ

У Римі 25 глав держав та урядів підписують Європейську Конституцію.

2004

22 ЛИСТОПАДА

Новий склад Європейської Комісії приступає до виконання своїх обов'язків під керівництвом Жозе Мануеля Баррозу.

2004

29 ТРАВНЯ та 1 ЧЕРВНЯ

Виборці на референдумі у Франції не схвалюють Конституцію. Через три дні так само висловлюється виборці у Нідерландах.

3 ЖОВТНЯ

Початок переговорів про приєднання до ЄС Туреччини та Хорватії.

1 СІЧНЯ

Кіпр та Мальта стають 14 та 15 країнами, які приєднуються до євросони.

2 ЖОВТНЯ

За результатами референдуму Ірландія схвалює Лісабонський договір.

9 ТРАВНЯ

Створено Європейський фінансовий стабілізаційний фонд, обсяг гарантованих коштів якого нині становить 780 млрд. євро.

2 БЕРЕЗНЯ

Договір про стабільність, координацію та управління в економічному та валютному союзі ("фіскальний договір") підписано 25 країнами ЄС. Він набуває чинності з 1 січня 2013 року.

6 ГРУДНЯ

Європейський Союз нагороджений Нобелівською премією миру. Нагорода - це визнання внеску ЄС протягом шести десятиліть у розвиток миротворчості, демократії та прав людини.

1 СІЧНЯ

Латвія приєднується до зони євро.

22-25 ТРАВНЯ

Восьмі прямі вибори до європейського Парламенту

1 ГРУДНЯ

Посаду Президента Європейської Ради обіймає Дональд Туск.

11 ГРУДНЯ

На конференції ООН у Парижі між 195 країнами прийнята Угода, її мета - боротьба зі зміною клімату.

2005

2007

2008

2009

2009

2009

2010

2011

2012

2012

2013

2014

2014

2014

2015

2015

2015

1 СІЧНЯ

Болгарія та Румунія вступають до Європейського Союзу. Словенія стає 13 країною, що входить в євросоню.

13 ГРУДНЯ

Підписано Лісабонський договір.

1 СІЧНЯ

Словаччина стає шістнадцятою країною, що приєднується до євросони.

4-7 ЧЕРВНЯ

Сьомі прямі вибори до Європейського Парламенту.

1 ГРУДНЯ

Лісабонський договір набуває чинності. Германа Ван Ромпея обрано Президентом Європейської Ради. Кетрін Ештон обрано Високим представником Європейського Союзу із закордонних справ і політики безпеки.

1 СІЧНЯ

Естонія стає сімнадцятою країною, яка приєднується до євросони.

1 ЛИПНЯ

Хорватія приєднується до Європейського Союзу.

15 ЖОВТНЯ

Банківський союз створюється спільною системою банківського нагляду.

1 ЛИСТОПАДА

Федеріку Могеріні обрано Високим представником Європейського Союзу із закордонних справ і політики безпеки.

3 ЛИСТОПАДА

Розпочав роботу нинішній склад Європейської Комісії під президенством Жан-Клода Юнкера.

1 СІЧНЯ

Литва стає дев'ятнадцятою країною, яка запровадила євро.

24 ЧЕРВНЯ

Європейський фонд стратегічних інвестицій створений для залучення більшої кількості інвестицій та створення нових робочих місць.

23 ЧЕРВНЯ

На референдумі у Великій Британії більшість громадян віддали свій голос за вихід країни із Європейського Союзу.

ІНФОРМАЦІЙНІ ЦЕНТРИ ЄС В УКРАЇНІ

Національна академія державного управління при Президентіві України

м. Київ, 03057, вул. Е. Потьє, 20, пов. 4, аудиторія 401
тел.: (044) 481-21-79, (093) 987-80-08 | eintegr@i.ua

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

м. Київ, 04119, вул. Мельникова, 36/1, пов. 1, бібліотека
тел.: (044) 481-44-11, 481-44-42, (093) 425-99-26
eui.iir@gmail.com | bocherkas@yahoo.com

Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

м. Київ, 03061, пр. Відродний, 4, корпус 7, кімната 204
тел.: (044) 406-77-66, (067) 979-00-15 | imv@nau.edu.ua

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, 9100, пл. Соборна, 8/1
Наукова бібліотека (головний корпус)
тел. (04563) 5-12-88 | balatskyu@mail.ru

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, 21021, Хмельницьке шосе, 95, головний корпус, оф. 104
тел.: (093) 503-48-28, (067) 593-95-71 | irolho@gmail.com

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, 49050, вул. Казакова, 8, бібліотека
тел.: (093) 109-11-21 | librarydnu@gmail.com

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, 76000, вул. Чорновола, 1
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
(067) 650-96-58 | natali.marchuk@gmail.com, eui@pu.if.ua

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, 43021, вул. Винниченка, 30-а, бібліотека
тел.: (0332) 24-12-00, (066) 651-54-09; факс: (0332) 24-92-72
delyuk@ukr.net | http://eenu.edu.ua/uk/EUi

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, 79602, вул. Січових стрільців, 19
Факультет міжнародних відносин, к. 202
тел.: (032) 239-46-56, (067) 968-27-94; факс: (032) 272-79-73
pantonyk@yahoo.com | eui.lviv@gmail.com

Маріупольський державний університет

м. Маріуполь, проспект Будівельників, 129
тел.: (098) 367-04-30 | katet@ukr.net

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

м. Миколаїв, 54003, вул. 68-ти Десантників, 10, корп. 10-П, ауд. 305
тел. (0512) 76-71-93, (063) 311-88-47; факс: (0512) 50-03-32
mykhaylo.bagmet@gmail.com | bratislava@ukr.net

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 65082, вул. Преображенська 8, Наукова бібліотека
тел.: (048) 723-03-78, (063) 742-44-32
kacher500@gmail.com | iceu@oneu.edu.ua

Національний університет «Острозька академія»

м. Острог, 35800, вул. Семінарська, 2
тел.: (097) 905-35-06 | maksym.karpovets@oa.edu.ua

Сумський державний Університет

м. Суми, вул. Покровська, 9/1, Конгрес-центр, кімната 218
тел.: (0542) 66-50-58, (050) 927- 47-67, (050) 973-65-25
yuriy.petrushenko@gmail.com | repetun@ukr.net

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, 46020, вул. Львівська, 11а, корп. 11, пов. 2
тел.: (035) 247-50- 63, (067) 801 32 45, факс: (035) 247-50- 78
presa@tane.edu.ua

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, 88000, Занарпатська обл., вул. Університетська, 14
тел.: (050) 672-93-96
ihor.todorov@gmail.com | andrejkovitaliy@gmail.com

Харківський національний економічний університет

м. Харків, 61001, пр. Леніна 9-а, наукова бібліотека, ауд. 309
тел.: (057) 702-11-14 (вн. 211), 702-07-19, (063) 254-07-18
romashka260168@gmail.com | library@ksue.edu.ua

Херсонський державний університет

м. Херсон, 73000, вул. 40 років Жовтня, 2
тел.: (0552) 32-67-41, (097) 423-79-55; факс: (0552) 32-67-85
AKulik@ksu.ks.ua | spivakovska@ksu.ks.ua

Хмельницький університет управління та права

м. Хмельницький, 29013, вул. Героїв Майдану 8
наукова бібліотека, тел.: (097) 942-42-96
chernyack.lena@gmail.com | www.univer.km.ua

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, 58000, вул. Лесі Українки, 23, 2-й пов., бібліотека
тел.: (0372) 58-47-68, (095) 565-55-35, факс: (0372) 58-47-60
eui@chnu.edu.ua

Чернігівський національний технологічний університет

м. Чернігів, 14000, вул. Шевченка, 95
тел.: (066) 719-67-90 | alohaha1984@mail.ru

ІНША ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Інформація всіма офіційними мовами Європейського Союзу доступна на веб-сайті:
europa.eu

ОСОБИСТО

В Україні функціонують Інформаційні центри ЄС. Інформацію щодо центрів можна знайти на веб-сайті Представництва ЄС в Україні:
http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/more_info/eu_information_centres/eu_centres_in_ukraine/index_uk.htm

ЗА ТЕЛЕФОНОМ, АБО ПО ЕЛЕКТРОННІЙ ПОШТІ

EUROPE DIRECT – це служба, яка відповідає на запитання щодо Європейського Союзу. Ви можете скористатися цією послугою за телефоном: **00 800 6 7 8 9 10 11** (або за оплачуваним телефоном з-поза меж ЄС: **(32-2) 299 96 96**), чи за допомогою електронної пошти з веб-сайту **http://europedirect.europa.eu**

ЧЕРЕЗ ДРУКОВАНІ ВИДАННЯ

Публікації про ЄС можна отримати лише одним клацанням миші на веб-сайті книжкового магазину ЄС: **bookshop.europa.eu**

Ви також можете отримати інформацію та буклети про ЄС українською мовою за такою адресою:
ПРЕДСТАВНИЦТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ
101, вул. Володимирська, Київ, 01033, Україна | тел.: +38 (044) 390-80-10, факс: +38 (044) 390-80-15
e-mail: delegation-ukraine@eeas.europa.eu, delegation-ukraine-press@eeas.europa.eu (відділ преси та інформації)
www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine | twitter.com/EUDelegationUA | facebook.com/EUDelegationUkraine

В усіх країнах Європейського Союзу є представництва Європейської Комісії та Європейського Парламенту, тоді як в інших країнах світу працюють Представництва ЄС.

ЄВРОПА У 12 УРОКАХ

Паскаль Фонтен

Для чого слугує ЄС? Навіщо та в який спосіб його було створено? Як він функціонує? Що він уже дав своїм громадянам і які нові виклики постають перед ним сьогодні? Чи може ЄС в епоху глобалізації успішно конкурувати з іншими провідними економіками та забезпечувати встановлені ним соціальні стандарти? Яку роль Європа відіграватиме на світовій арені? Де проходитимуть кордони ЄС? Яке майбутнє очікує на євро?

Це лише деякі питання, досліджені експертом ЄС Паскалем Фонтеном у своїй популярній брошурі «Європа у 12 уроках», перевидання 2017 року.

Паскаль Фонтен, колишній помічник Жана Моне, професор Інституту політичних досліджень, Париж.